

ARCHEOLOGIENOTA

LEUVEN - DIESTSESTRAAT

J. CLAESSEN, B. VAN GENECHTEN ,
A. DEVROE & G. VERBELEN
JULI 2016

Titel

Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Leuven - Diestsestraat

Auteur(s)

Jan Claesen, Ben Van Genechten, Annika Devroe & Giel Verbeelen

Opdrachtgever

Polo Architects

Projectnummer

2016G107

Plaats en datum

Kortenaken, 12 juli 2016

Reeks en nummer

ARCHEBO rapport 2016/023

ISSN 2034-5615

© 2016 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoud

Administratieve fiche	1
1. Inleiding	2
1.1. Algemeen	2
1.2. Beschrijving onderzoeksoopdracht	3
1.3. Doelstellingen.....	5
1.4. Onderzoeksvragen.....	5
2. Huidige & toekomstige situatie.....	6
2.1. Huidige situatie.....	6
2.2. Toekomstige situatie	7
3. Bureauonderzoek.....	8
3.1. Landschappelijke & bodemkundige situering	9
3.1.1. Topografische situering	9
3.1.2. Geologie & landschap.....	12
3.1.3. Bodem, erosie & bodemgebruik.....	15
3.2. Archeologische data	17
3.3. Historiek & cartografische bronnen	18
3.4. Archeologische verwachting	43
4. Resultaten bureauonderzoek	44
4.1. Algemeen	44
4.2. Beantwoording onderzoeksvragen.....	44
4.3. Samenvatting/assessment bureauonderzoek.....	46
4.4. Programma van maatregelen.....	48
5. Bibliografie.....	49
6. Figurenlijst	51

Administratieve fiche

Naam site:	Leuven - Diestsestraat																								
Onderzoek:	Archeologienota zonder ingreep in de bodem																								
Ligging:	Diestestraat																								
Kadaster:	Afdeling 1, sectie A8, percelen 883k, 865f, 869e2, 869d2 & 848f2																								
Coördinaten (<i>zie kaart 1.2</i>):	<table><tr><td>A</td><td>X</td><td>173833,002</td></tr><tr><td></td><td>Y</td><td>174651,604</td></tr><tr><td>B</td><td>X</td><td>173760,983</td></tr><tr><td></td><td>Y</td><td>174604,683</td></tr><tr><td>C</td><td>X</td><td>173850,279</td></tr><tr><td></td><td>Y</td><td>174557,762</td></tr><tr><td>D</td><td>X</td><td>173867,556</td></tr><tr><td></td><td>Y</td><td>174567,947</td></tr></table>	A	X	173833,002		Y	174651,604	B	X	173760,983		Y	174604,683	C	X	173850,279		Y	174557,762	D	X	173867,556		Y	174567,947
A	X	173833,002																							
	Y	174651,604																							
B	X	173760,983																							
	Y	174604,683																							
C	X	173850,279																							
	Y	174557,762																							
D	X	173867,556																							
	Y	174567,947																							
Opdrachtgever :	Polo Architects																								
Uitvoerder :	ARCHEBO bvba																								
Projectcode ARCHEBO :	LEDI 2016-023																								
Projectcode bureauonderzoek :	2016G107																								
Projectleiding :	Jan Claesen																								
Erkenningsnummer projectleiding :	OE/ERK/Archeoloog/2015/00014																								
Bewaarplaats archief:	ARCHEBO bvba (tijdelijk)																								
Grootte projectgebied:	ca. 4315 m²																								
Uitvoeringsperiode:	1 tot en met 12 augustus 2016																								
Reden van de ingreep:	Herbestemming Leuven Shopping Center																								
Wetenschappelijke vraagstelling:	Het doel van deze archeologienota is een archeologische evaluatie van het terrein.																								
Resultaten:	Bureauonderzoek, volle tot late middeleeuwen, nieuwe tijd, priorij Sint-Maartensdal																								

1. Inleiding

1.1. Algemeen

Bij het aanvragen van een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

Het toevoegen van een archeologienota aan een stedenbouwkundige aanvraag is afhankelijk van een aantal criteria:

- De totale oppervlakte van de percelen
- De oppervlakte van de geplande bodemingrepen
- De ruimtelijke bestemming van het terrein
- De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone of de site volgens de inventaris

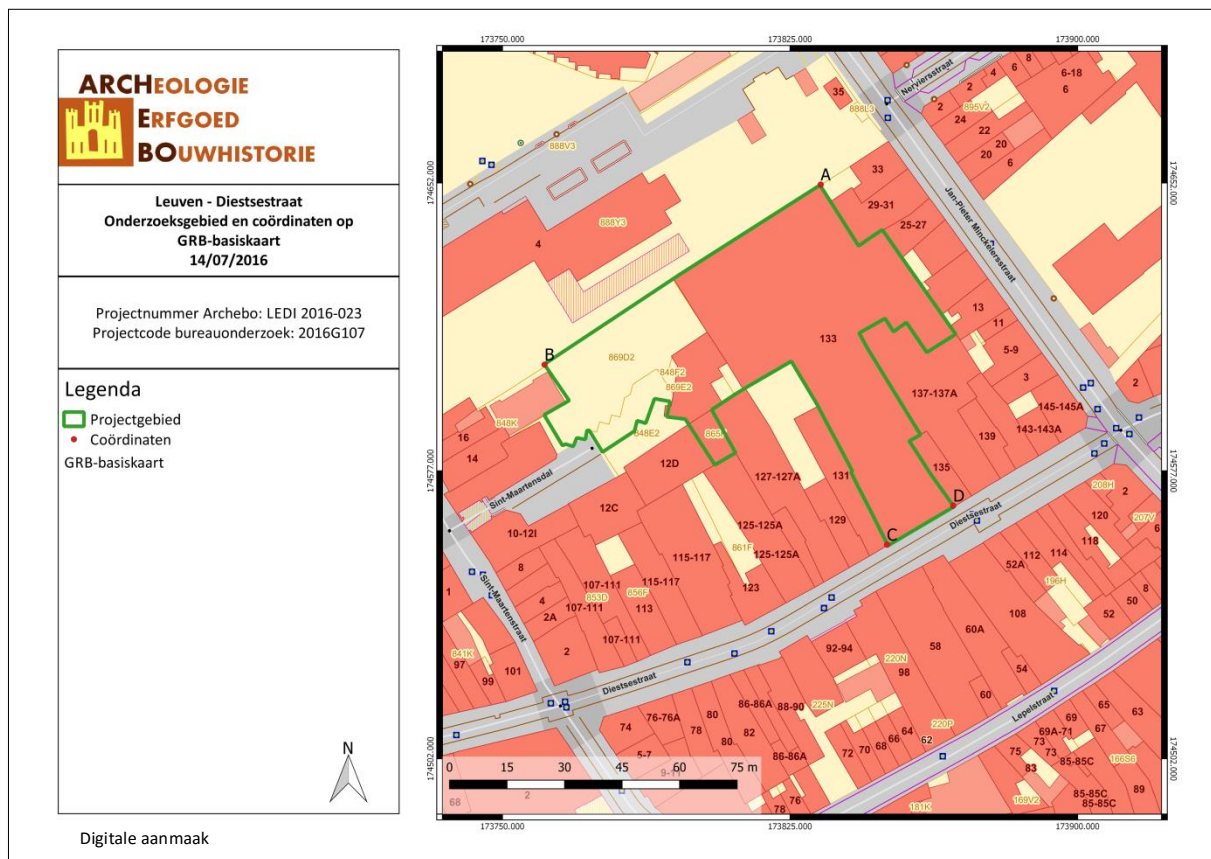
Hiervoor kan de beslisboom in Figuur 1 geraadpleegd worden.

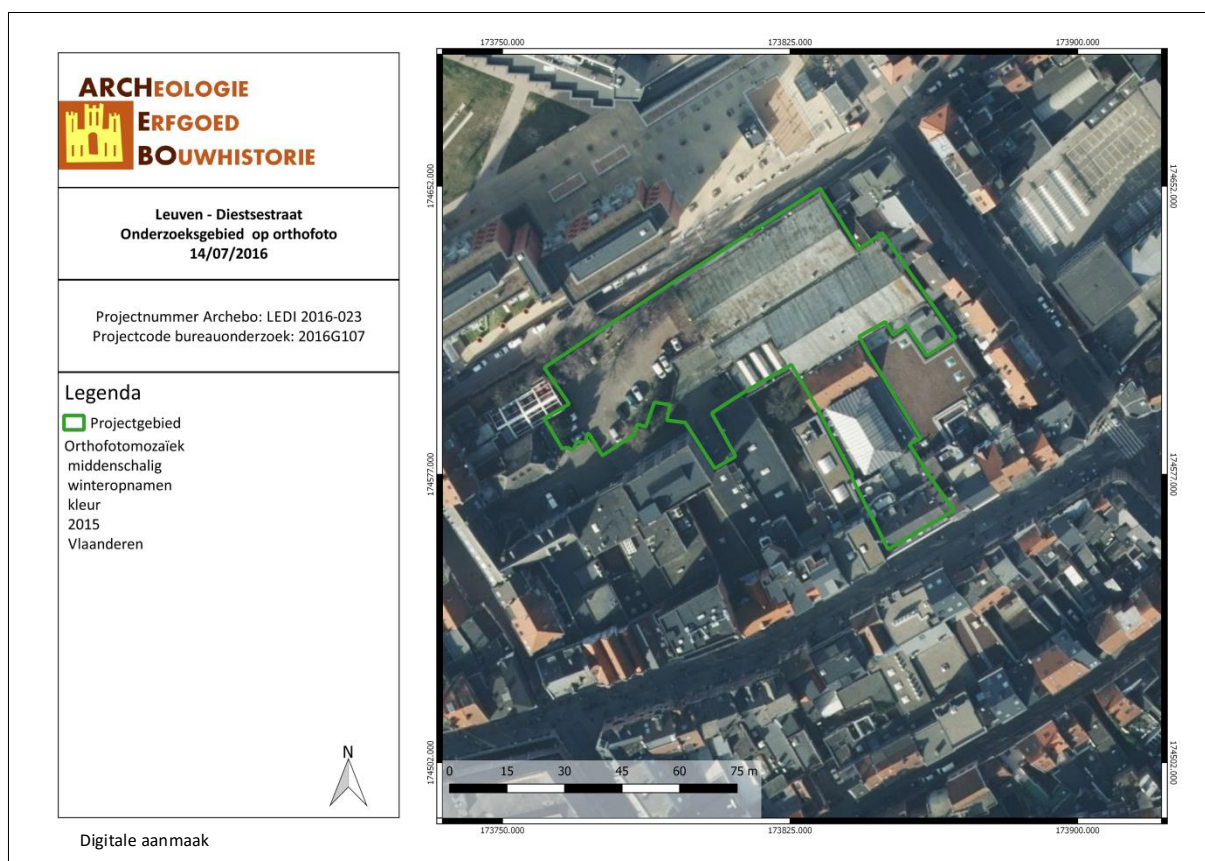
Figuur 1: Criteria bij stedenbouwkundige vergunningen

1.2. Beschrijving onderzoeksoopdracht

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba in opdracht van Polo Architects een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal de opdrachtgever Leuven Shopping Center herbestemmen, waarbij winkelruimte, studentenhuysvesting en ondergrondse parking voorzien wordt. Dit alles gaat gepaard met graafwerken waardoor het bodemarchief verstoord zal worden.

Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied op de GRB (Geopunt, 2016).

Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2016).

Het onderzoek werd uitgevoerd in juli 2016 onder leiding van erkend archeoloog Jan Claesen. Contactpersoon bij de opdrachtgever, Polo Architects, was Jef Van Look. In de onderhavige archeologienota worden de locatie van het terrein en de geplande werken geanalyseerd. Deze informatie wordt samen met de resultaten van een archeologisch bureauonderzoek bestudeerd.

Het onderzoeksgebied maakt deel uit van een plangebied van ca. 4315 m². Zoals te zien is op de orthofoto betreft het bebouwd terrein. Op het terrein plant de opdrachtgever de bouw van winkelruimtes, studentenhuisvesting en een ondergrondse parkeerruimte. Hierdoor zal het bodemarchief integraal verstoord worden. Het gevolg van deze ingreep is dat eventueel aanwezige archeologische resten vernietigd zullen worden.

1.3. Doelstellingen

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het onderzoeksgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed en nadien bij de aanvraag voor de bouwvergunning gevoegd te worden.

1.4. Onderzoeksvragen

Tijdens het bureauonderzoek dienen op zijn minst onderstaande vragen beantwoord te worden:

1. *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*
2. *Welke info is er nog te vinden over voormalige constructies op het terrein?*
3. *Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het onderzoeksgebied verwacht worden op basis van een analyse van historisch kaart- en bronnenmateriaal?*
4. *In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?*
5. *Zijn er begravingen aanwezig?*

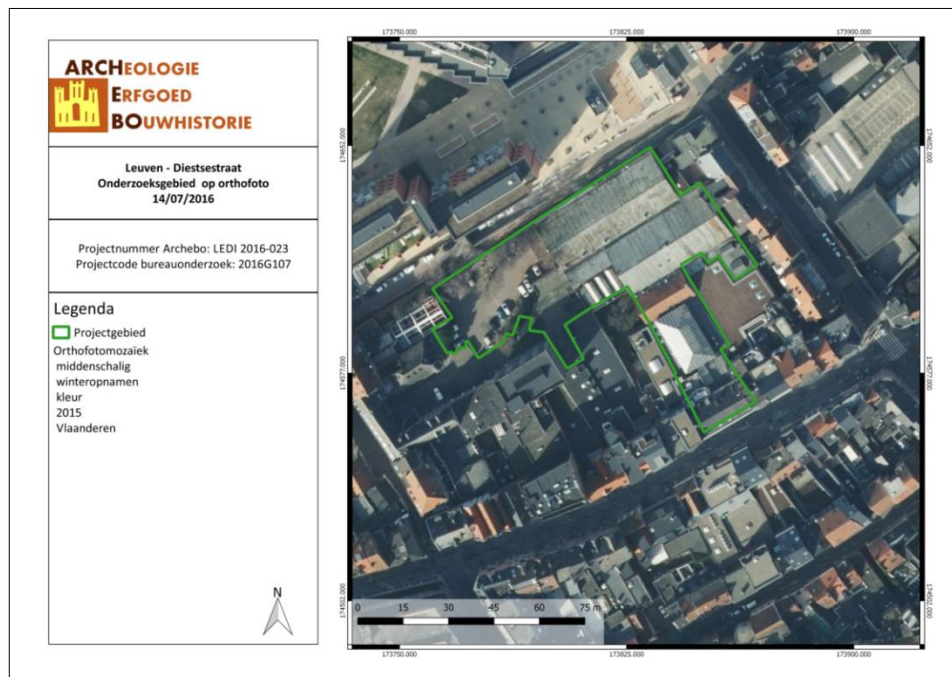
2. Huidige & toekomstige situatie

2.1. Huidige situatie

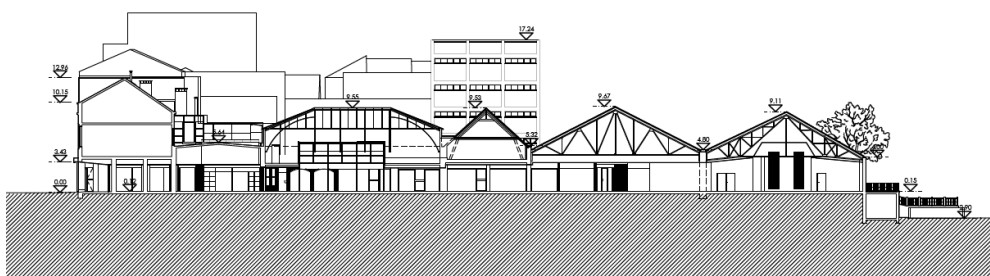
Momenteel bevindt zich op het terrein Leuven Shopping Center. Dit pand dateert uit het laatste kwart van de 20ste eeuw. Aan de hand van terreinprofiel van de bestaande toestand wordt duidelijk dat het gebouw niet – volledig - onderkelderd is en hierdoor wellicht slechts een ondiepe verstoring zal kennen.

Verder bevindt er zich ook een gebetonneerde bovengrondse parking met 60 parkeerplaatsen langs de Sint-Maartenstraat op het terrein. Tot slot zal het terrein allicht ook nog verstoringen kennen door de aanleg van de nutsvoorzieningen van het shoppingcenter.

Algemeen kan men stellen dat er geen gekende diepgaande verstoringen voorkomen. Wat in een stadscontext wel te verwachten valt. Eventuele archeologische sporen hebben dan ook mogelijk weinig te lijden gehad door de 20ste-eeuwse bebouwing.

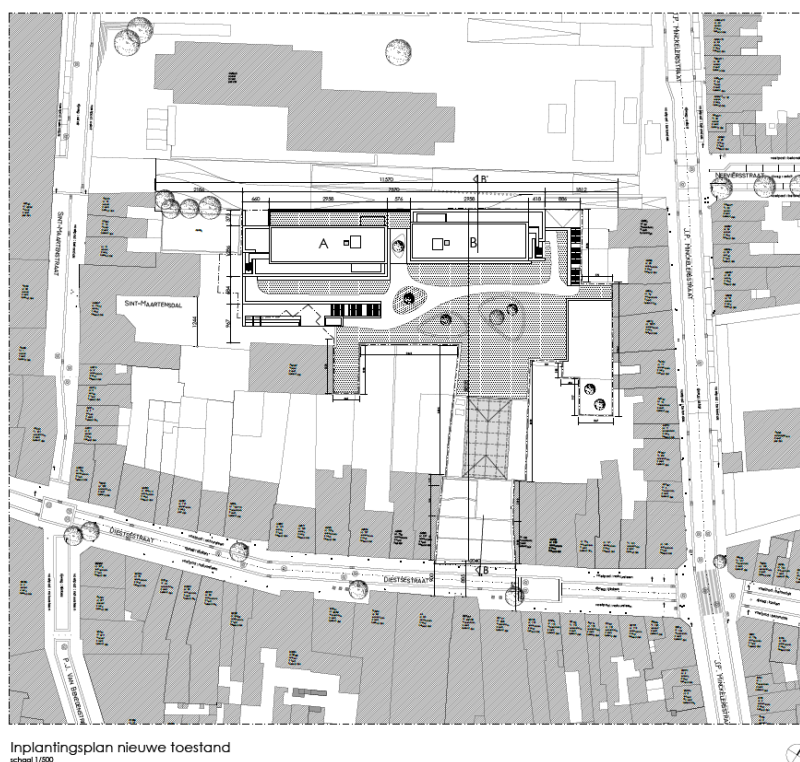

Figuur 4: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2016).

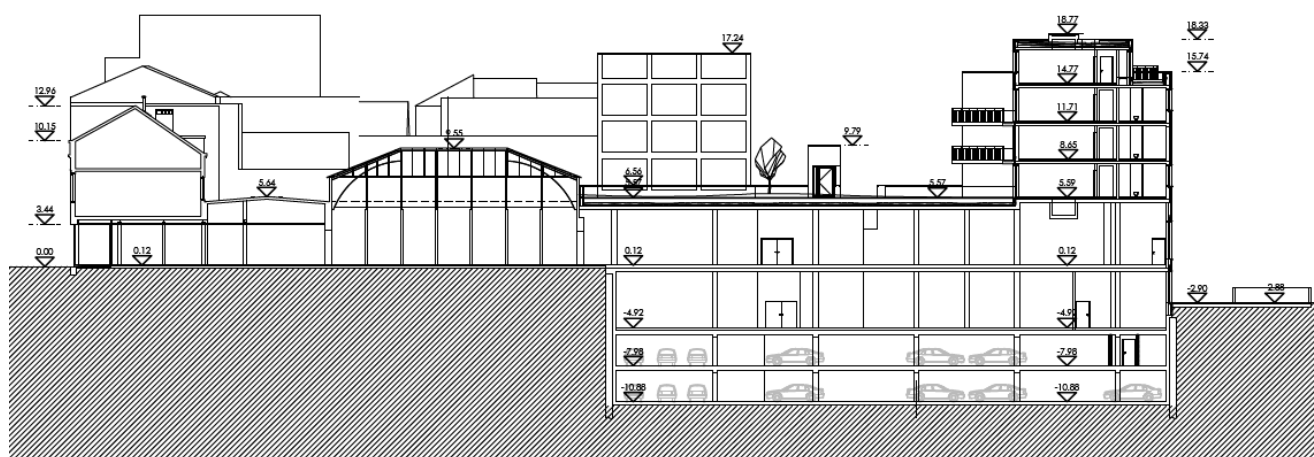

2.2. Toekomstige situatie

Op het terrein wordt de bouw van winkelruimte, studenthuisvesting en ondergrondse parking voorzien. Aangezien de kelder voor deze parkeergelegenheid tot op ca. 11 m onder het maaiveld zal uitgegraven worden, zullen eventueel aanwezige archeologische resten onherroepelijk vernietigd worden. Verder kunnen buiten de contour van deze kelder archeologische resten vergraven/vernietigd worden, dit omdat de bestaande bebouwing niet – volledig – onderkelderd is.

Figuur 6: Inplantingsplan toekomstige situatie (Polo Architects, 2016).

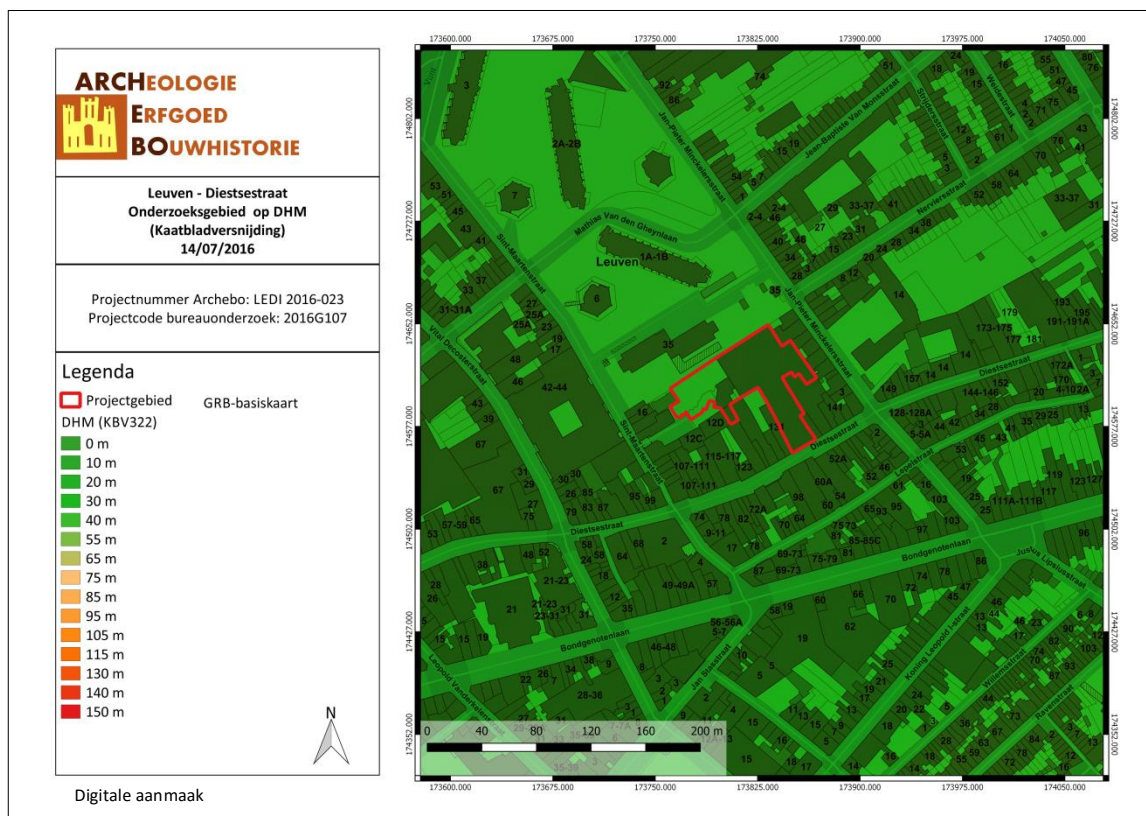
Figuur 7: Terreinprofiel toekomstige situatie (Polo Architects, 2016).

3. Bureauonderzoek

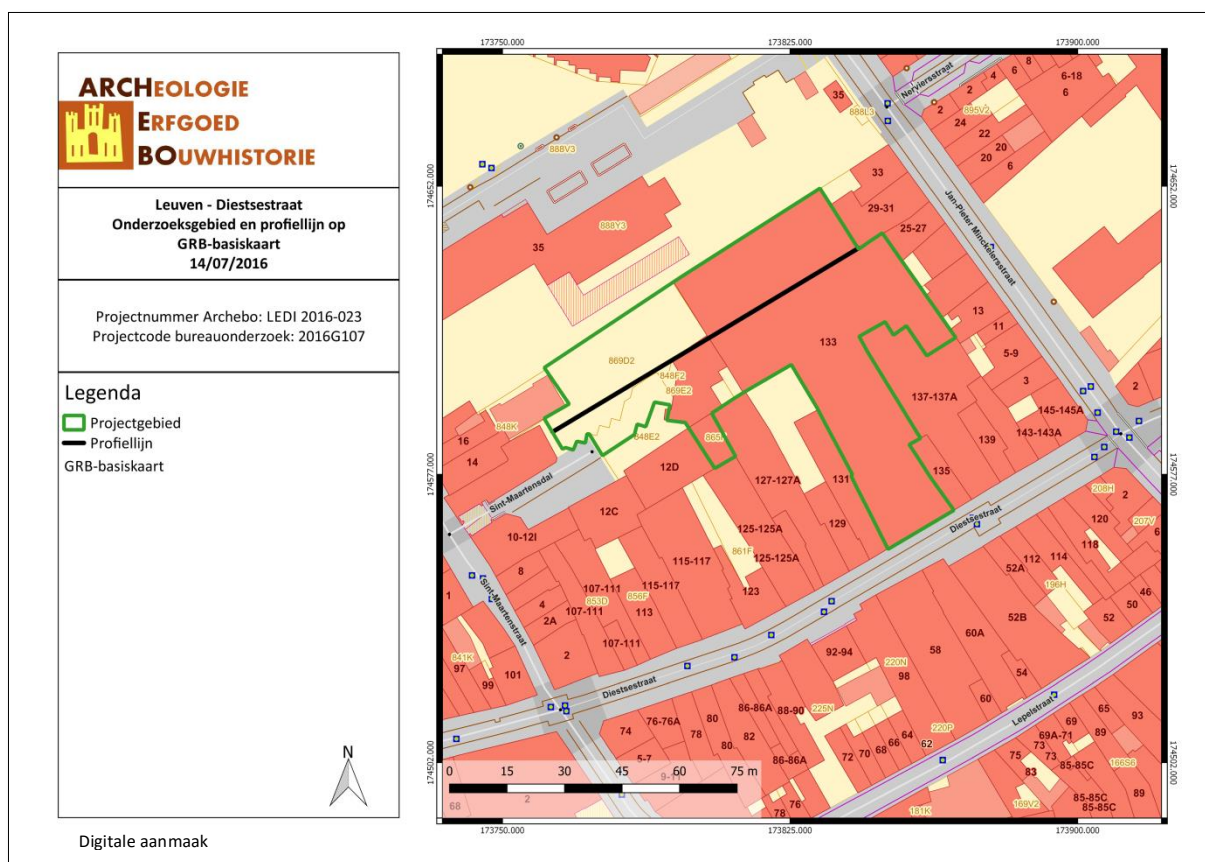
In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie en archeologie met betrekking tot de onderzoekslocatie en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

Er werd gebruik gemaakt van alle beschikbare kaarten voor het plangebied, te weten de bodemkaart, geologische kaarten, bodemerosiekaart, bodemgebruikskaart en relevante historische kaarten. De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) werd gebruikt als uitgangspunt voor de bestudering van archeologische waarden in de omgeving van het plangebied.

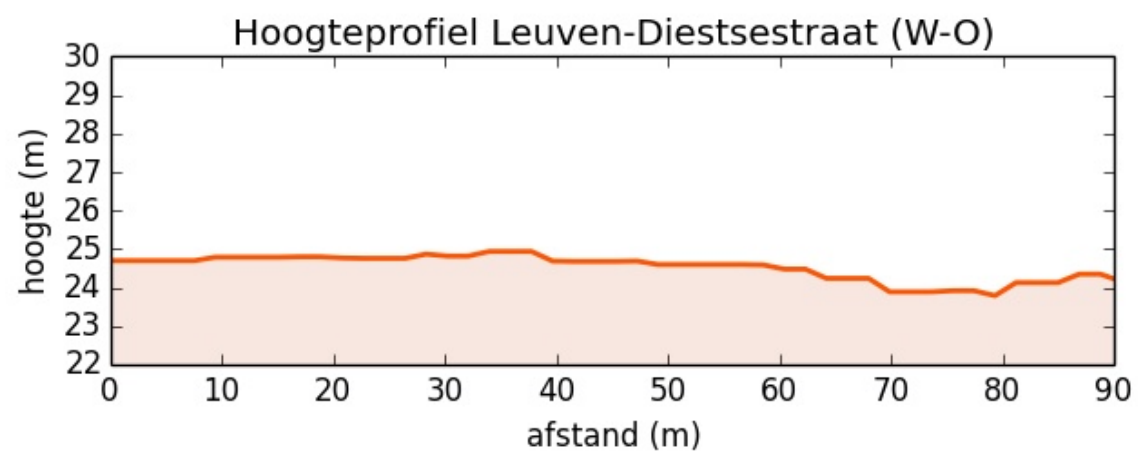
De gebruikte kaarten werden in gegeorefereerde vorm gebruikt in het programma QGIS. In dit programma werden de genoemde kaarten als lagen toegevoegd teneinde er de huidige en toekomstige situatie op te kunnen weergeven. Het plangebied werd bovendien op alle kaarten geplott om de oriëntatie op de kaarten te vergemakkelijken.

Figuur 9: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (Geopunt, 2016).

Figuur 10: Profiellijn van het hoogteprofiel (Geopunt, 2016).

Figuur 11: Hoogteprofiel.

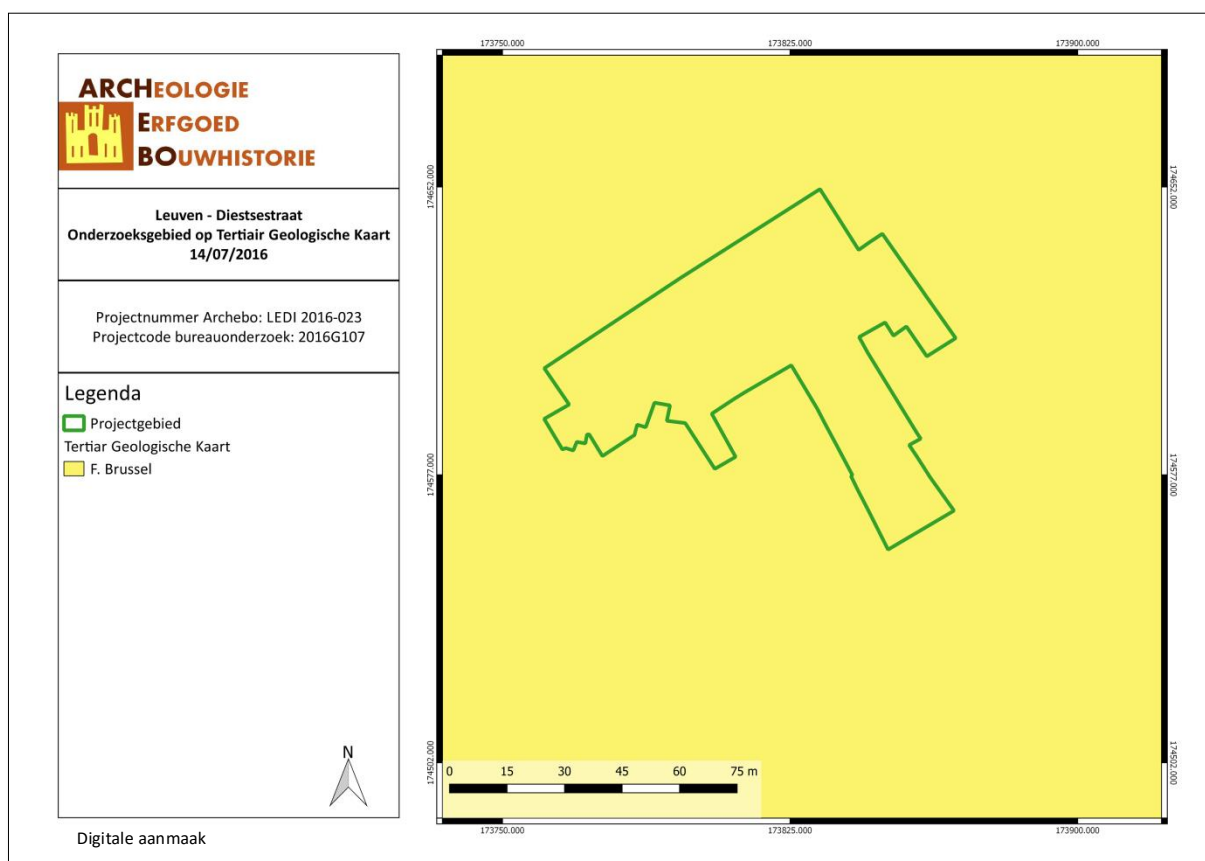
3.1.2. Geologie & landschap

3.1.2.1. Fysisch geografisch

Leuven is de hoofdstad van de provincie Vlaams-Brabant en ligt op ca. 25 km ten oosten van Brussel en 23 km ten zuidoosten van Mechelen. De stad ligt in het Dijleland.

3.1.2.2. Paleogeen en Neogeen (Tertiair)

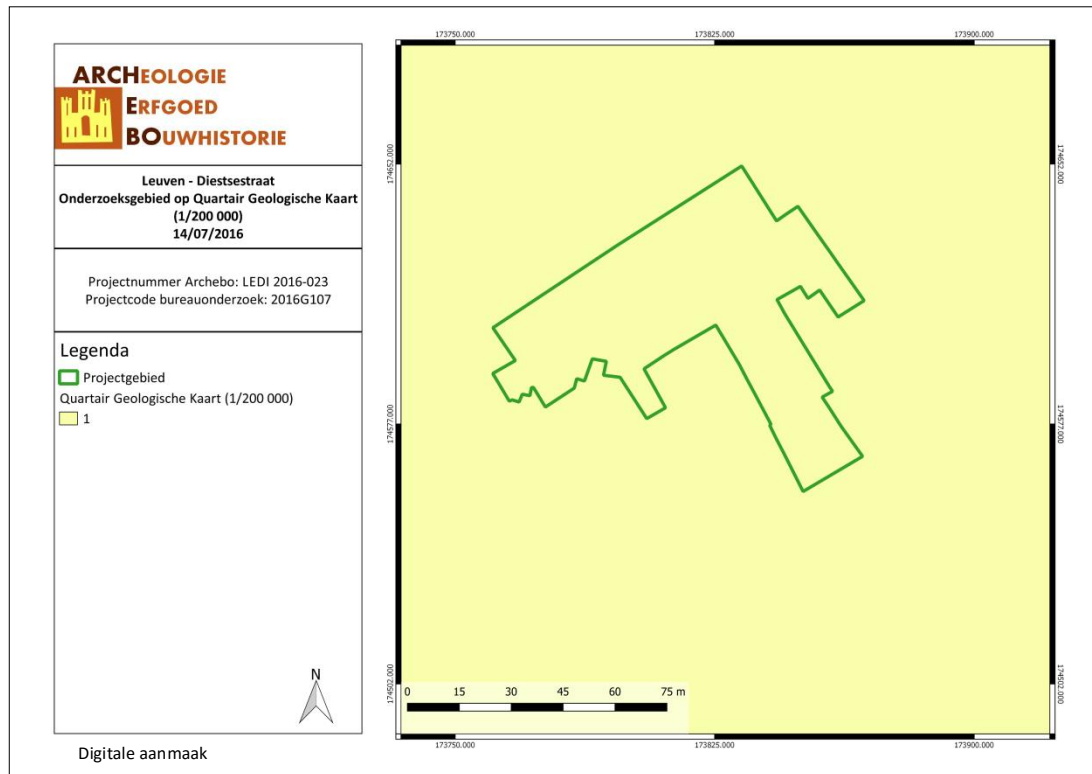
Op basis van de Databank Ondergrond Vlaanderen bevindt het onderzoeksterrein zich binnen de Formatie van Brussel (Br). Deze bestaat uit ondiep-mariene zanden en kalkzanden, die in de zee die het noorden en midden van België bedekte tijdens het Eoceen afgezet zijn, in de nabijheid van de kust.

Figuur 12: Situering van het onderzoeksgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2016).

3.1.2.3. Quartair

Volgens de quartairgeologische kaart (1/200.000) bevindt het onderzoeksgebied zich volledig binnen type 1. Dit type omvat hellingsafzettingen van het Quartair, die mogelijk afgedekt zijn met eolische afzettingen, zand tot silt, uit het Weichseliaan, mogelijk Vroeg-Holoceen, zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen, silt in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.

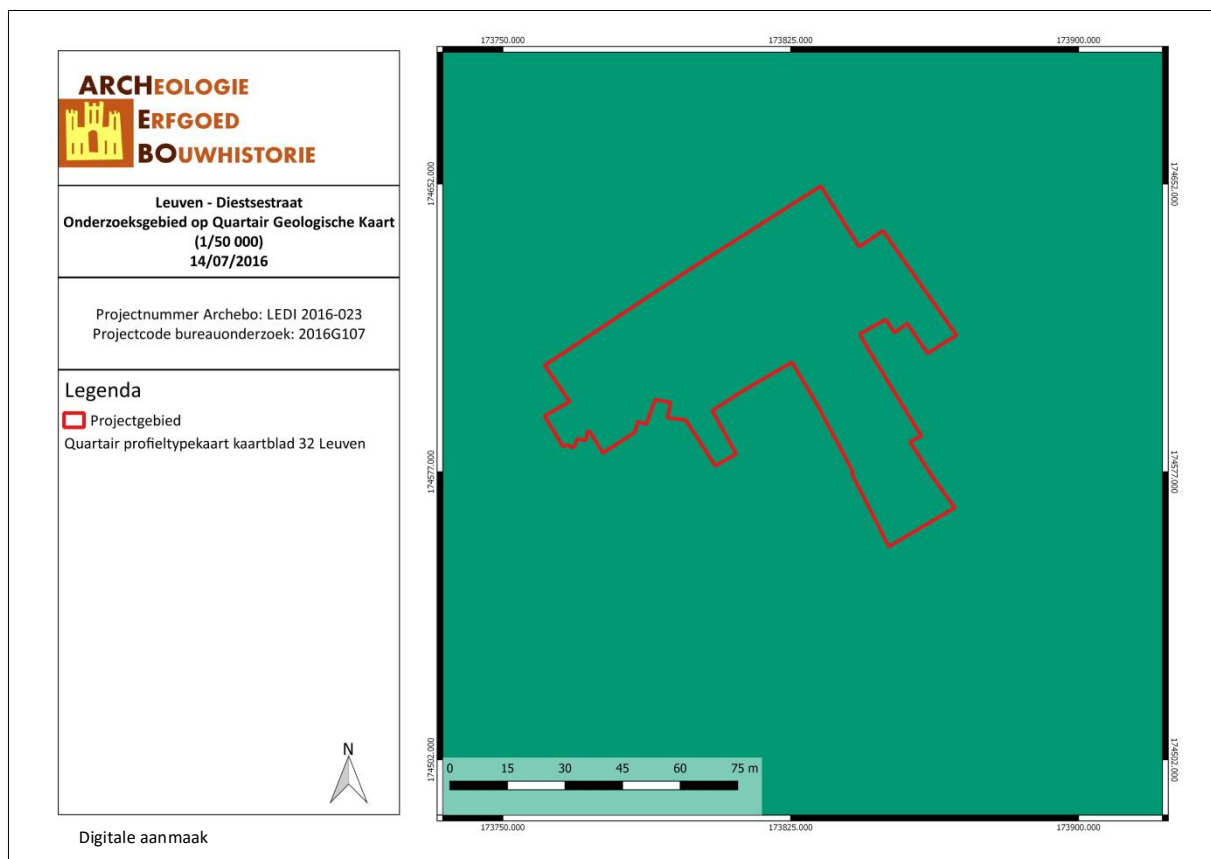

Figuur 13: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart, 1/200.000 (DOV, 2016).

1
ELPw en/of HQ

ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.

HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.

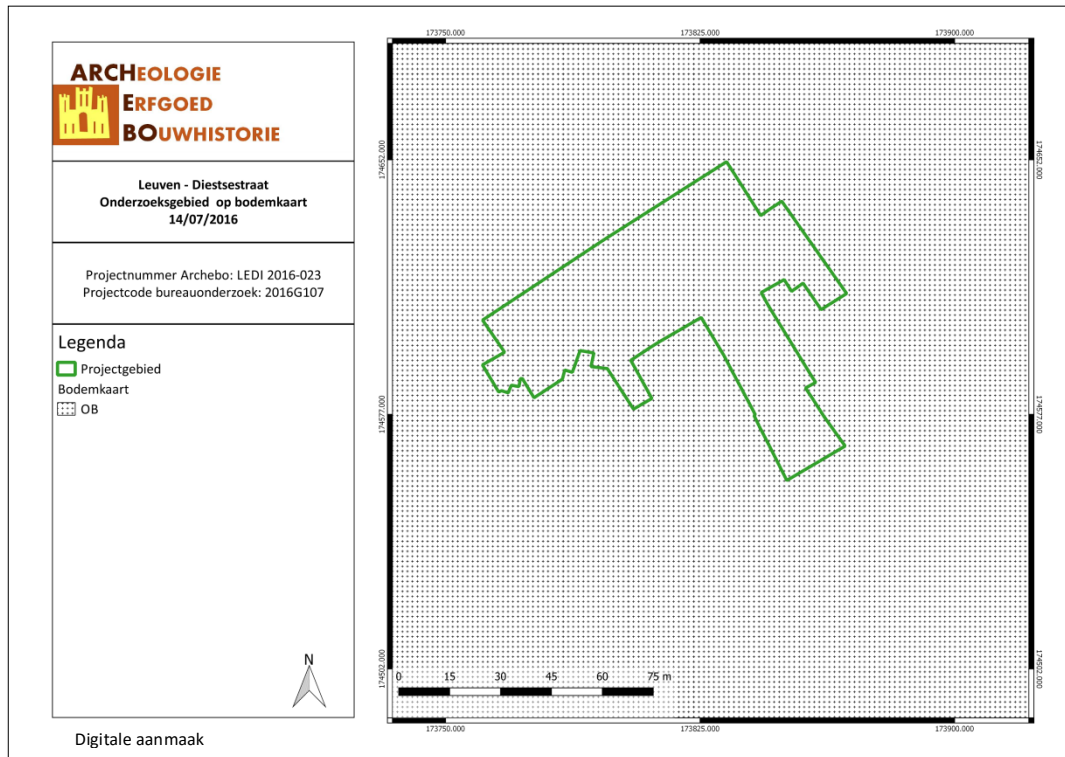

Figuur 14: Situering van het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart, schaal 1/50.000 (DOV, 2016).

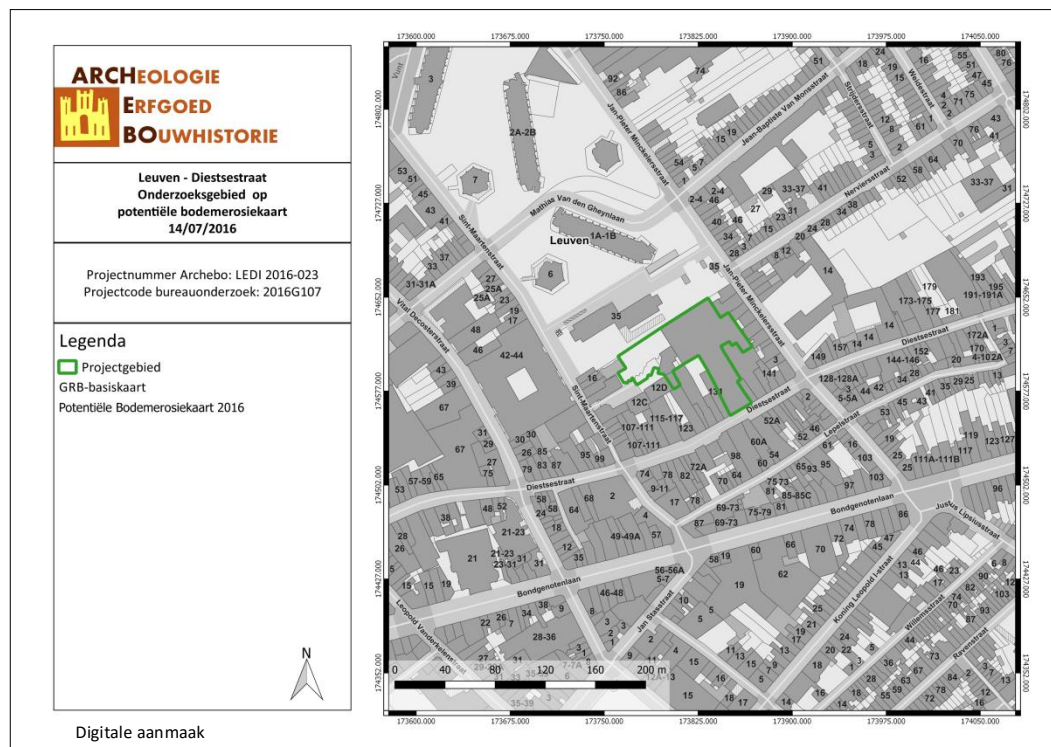
Volgens de quartairgeologische kaart (1/50.000) kent het onderzoeksgebied zandleemafzettingen (f).

3.1.3. Bodem, erosie & bodemgebruik

Volgens de bodemkaart van Vlaanderen staat het gebied gekarteerd als OB (onder bebouwing).

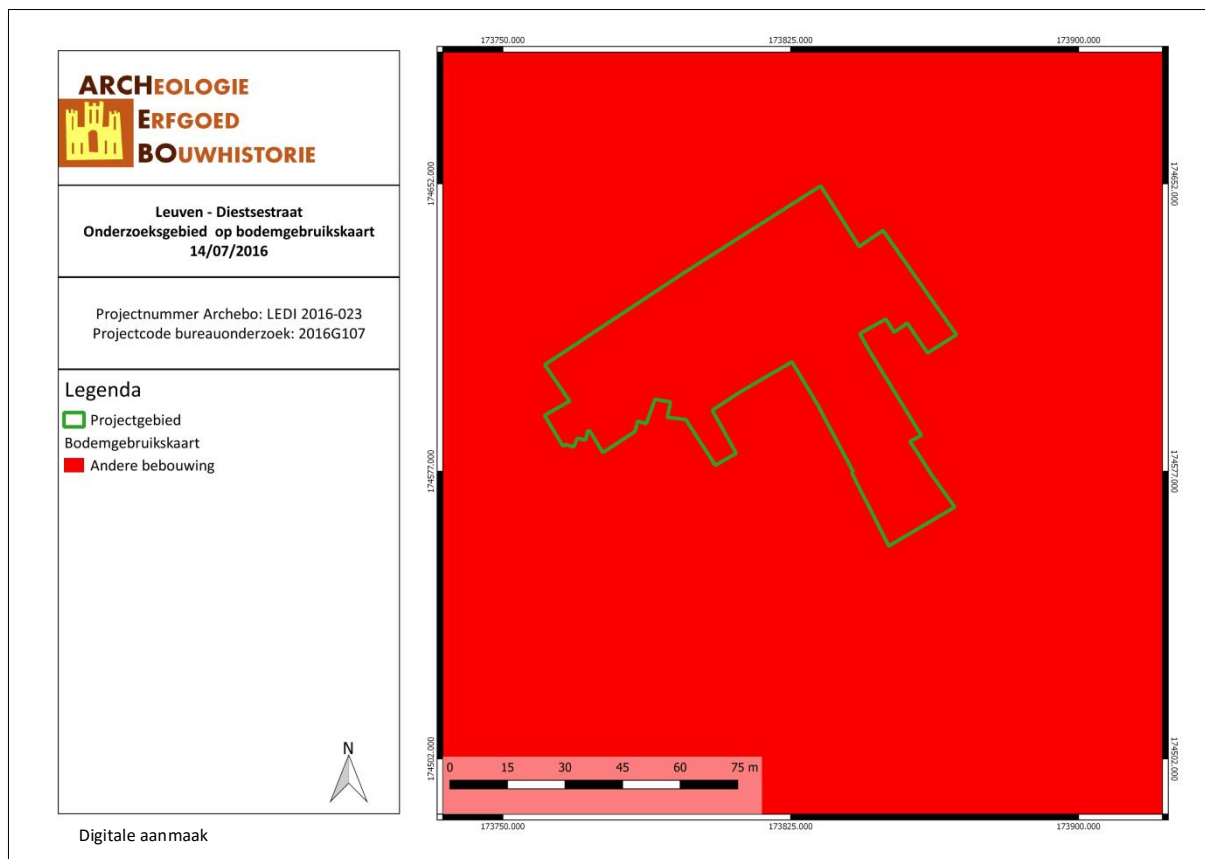

Figuur 15: Situering van het onderzoekgebied op de bodemkaart van Vlaanderen (DOV, 2016).

Figuur 16: Situering van het onderzoekgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2016).

Het plangebied en haar omgeving zijn niet gekarteerd op de potentiële bodemerosiekaart. Op de bodemgebruikkaart staat het plangebied weergegeven als ‘andere bebouwing’.

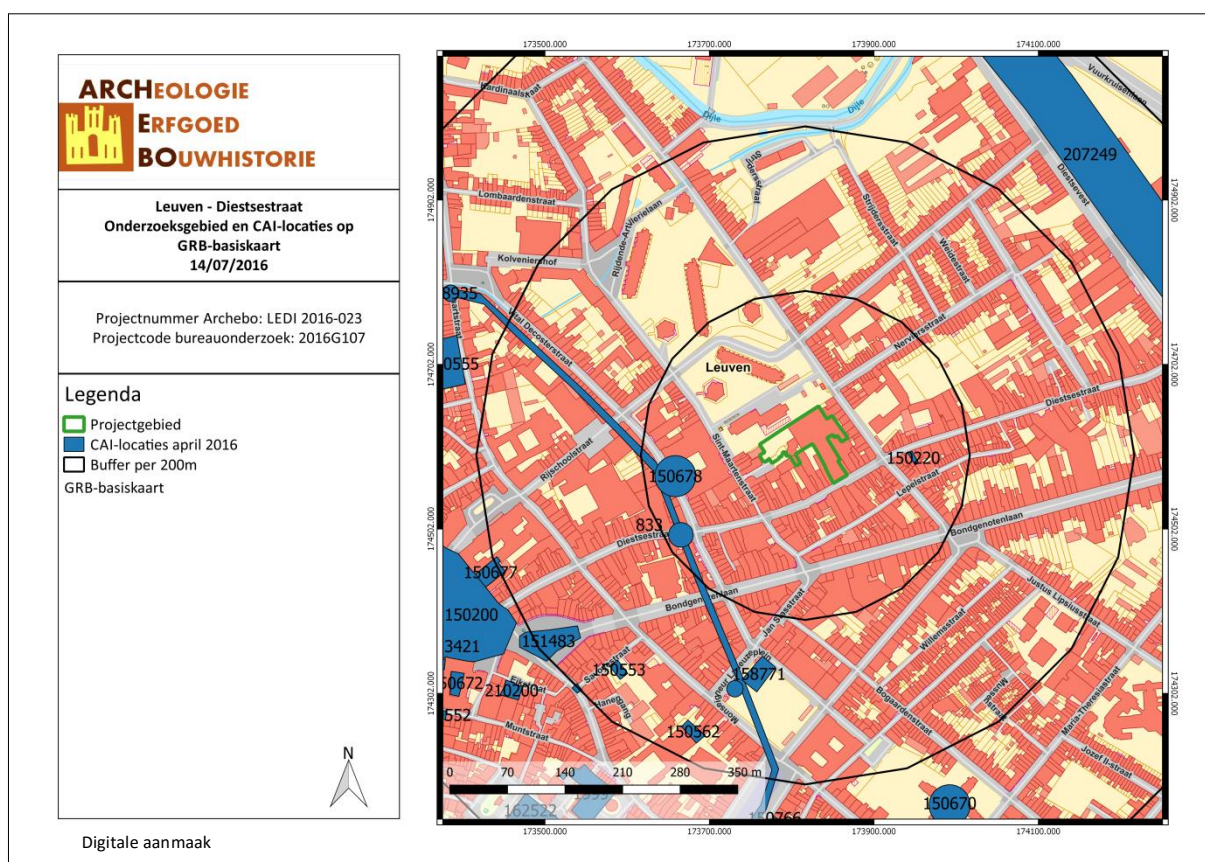
Figuur 17: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemgebruikkaart (Geopunt, 2016).

3.2. Archeologische data

Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Hoewel de inventaris verre van compleet is, kan dit overheidsinstrument helpen om een inschatting te maken ten aanzien van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Binnen het onderzoeksgebied zelf zijn er geen archeologische waarden gekend. In de ruimere omgeving zijn er enkele archeologische waarden gekend. Het betreft:

CAI-locatie 833:	Eerste stadsomwalling	Volle Middeleeuwen
CAI-locatie 150678:	Losse vondst aardewerk	Late Middeleeuwen
CAI-locatie 158771:	Gracht Openbaar gebouw	Volle Middeleeuwen Late Middeleeuwen
CAI-locatie 150222:	Vondstenconcentratie aardewerk	Late Middeleeuwen

Figuur 18: Situering van het onderzoeksgebied op de GRB met aanduiding van de CAI-locaties (CAI).

3.3. Historiek & cartografische bronnen

Onderzoek historische bronnen

Toponymie

De vroegste vermelding van Leuven dateert uit 891. In dat jaar werd *Lovanium* of *Loven* vermeld in de *Annales Fuldenses* naar aanleiding van de Slag bij Leuven, waarbij Arnulf van Karinthië (ca. 845-899) de Noormannen versloeg. De plaatsnaam kan op twee manieren verklaard worden:

- *Loven*, waarbij *lo* voor bos en *ven* voor moeras staat. Een mogelijke betekenis zou dus een moeras in het bos zijn.
- *Lovanium*, deze naam zou snel water betekenen en verwijzen naar een snel stromend beekje ten zuiden van de huidige stad, waar de eerste bewoning zich concentreerde.

Stadsontwikkeling

De eerste graaf van Leuven die in de geschreven bronnen vermeld wordt is Lambert I van Leuven, achterkleinzoon van Reinier I (875-915), die tussen 910-915 markgraaf was in het koninkrijk Lotharingen. Via zijn huwelijk met Geberga van Neder-Lotharingen, dochter van hertog Karel van Neder-Lotharingen, verwierf hij eveneens een graafschap in de Brabantgouw, het zogenaamde graafschap Brussel, gelegen tussen Zenne en Dijle.¹

Lambert I gaf Leuven een nieuwe aanblik. De oude burcht, die in 884 door de Noormannen veroverd werd, werd verplaatst naar een eiland in de Dijle, waarrond de latere stad zich zou ontwikkelen. Leuven zou echter pas een echte stad worden rond 1150, wanneer de eerste stenen stadsomwalling, ter vervanging van een aarden wal, werd gebouwd.²

Rond 1300 bereikte de stad haar hoogtepunt. Naar schatting telde de stad niet minder dan 20.000 inwoners in deze periode. Na ca. 1340 kwam er echter een terugval en het zou tot 1800 duren voordat dit inwonersaantal weer behaald werd.³

Het is echter cruciaal aan te halen dat de bebouwing in de middeleeuwse stad nog erg landelijk was; slechts enkele straten waren gekasseid, de bebouwing was niet aaneengesloten, maar ertussen stonden bijvoorbeeld tuinen en wijngaarden. Buiten de kerkelijke gebouwen en de huizen van enkele rijke patriciërs waren allen huizen opgetrokken in hout en leem.⁴

De Diestsestraat

De Diestestraat is één van de oudste en belangrijkste verkeersaders van Leuven en gaat terug op de middeleeuwse stad. Samen met de Brusselse-, Mechelse-, Naamse- en Tiensestraat vormt zij het historische net van de vijf hoofdwegen die vanouds straalsgewijs de stadskern met het ommeland verbonden, en waarop de opeenvolgende stadspoorten van de 12de- en 14de-eeuwse omwallingen

¹ Inventaris van het Onroerend Erfgoed, 2016.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

aansloten. Vertrekkend ter hoogte van het koor van de St.-Pieterskerk, aan Margarethaplein / Maarschalk Fochplein, leidt de vrij lange Diestsestraat met een licht kronkelend tracé noordoostwaarts naar de vesten, meer bepaald tot de Diestse- / Tiensevest. Haar vroegste benaming "Oppendorpstraete" refereert aan het hoger gelegen gelijknamige gehucht dat, ongeveer aan de kruising met de huidige Vital Decosterstraat, zich vanaf de 11de eeuw ontwikkelde rondom een domein dat als hertogelijk leen vanaf de 12de eeuw zijn naam gaf aan zijn bezitters, in casu het ministerialengeslacht Oppendorp. In de 14de eeuw komt algemeen als benaming Dorpstraat in voege en - als uitvalsweg naar de stad Diest - vanaf midden 18de eeuw de huidige benaming. De stadspoort van de eerste omwalling of "binnenwallen"- opgetrokken in 1156-1165 - sloot de straat af net vóór de "Backeley" of latere V. Decosterstraat. Deels fungerend als gevangenis werd zij, na de verwoesting tijdens de sociale onlusten van 1360, in 1383 wederopgebouwd en tenslotte in 1778 gesloopt voor de verbreding van de Diestsestraat. Initieel "Oppendorpe-Poorte" genoemd kreeg zij als latere benamingen "Dorpstrate-Poorte" of "Heilige-Geest-Poorte", naar de eertijds nabijgelegen armentafel van de Grote Heilige Geest, en "Dorpstrate Binnen-Poorte", in tegenstelling tot de "Dorpstrate Buiten-Poorte" of "Diestersche Poorte" van de tweede vestinggordel of "buitenwallen". Deze poort, opgetrokken in 1361 ter hoogte van de huidige Diestsevest, werd na teisteringen door de brand van 1518 in het nabije Blauwput (Kessel-Loo) - die ook een aanzienlijk aantal huizen in de Diestsestraat in de as zou gelegd hebben - wederopgebouwd in 1529 en na herbestemming als gevangenis, afgebroken in 1872-1873.⁵

Archiefstukken, oude huisnamen en afbeeldingen wijzen op het eertijds gemengde handels- en residentiële karakter van de straat. Naast vestiging van ambachtslui, waren hier eveneens neringhuizen, herbergen en gasthoven ingeplant en - door de aanwezigheid van een aantal bornputten - ook brouwerijen, waaronder aan onpare zijde de vroegere "Ketel" (nr. 103-105), aan de overzijde de voormalige "Geelen Leeuw" (nr. 30-32) en verderop "den Candelaer" die opklom tot de 15de eeuw en waarvan een belangrijke restant (nr. 66) - één van de laatste getuigen van oude privé-bebouwing te Leuven - in 1997 onder de slopershamer viel en vervangen werd door een "kopiërende" nieuwbouw. Hiernaast typeerden ook een aantal voornamere woningen het straatbeeld, zoals onder meer ter hoogte de nrs. 67-77 de voormalige residentie van de humanist J.-L. Vivès (1492-1540) en ongeveer ter hoogte van nr. 76 de woning van de befaamde historicus en stadsarchivaris Willem Boonen (circa 1547-1618). Verderop aan onpare zijde lag achterin, ter hoogte van de huidige Vanden Tymplestraat, het complexe voormalige "Hof van den Tymple", genoemd naar de gelijknamige patriciërsfamilie die zich hier begin 15de eeuw vestigde. In de 18de eeuw eigendom van de graaf van Merode, prins van Rubempré, werd het patriciërshof na inbeslagname onder het Frans Bewind in 1794 verkocht, in de jaren 1960 deels en in de jaren 1980 volledig gesloopt. Kenmerkend was verder ook de vrij belangrijke concentratie van religieuze, maatschappelijke en onderwijsinstellingen, vandaag echter op één na verdwenen. Zo stond aan de onpare zijde - ter plaatse van het latere Rijksinstituut voor Technisch Onderwijs, heden "Tweebronnen" (Rijschoolstraat nr. 4) - het omvangrijke klooster van de Witte Vrouwen: hier gevestigd sinds 1248, na brand grotendeels wederopgebouwd in de jaren 1620-1630, na de afschaffing in 1796 door de Stad herbestemd als militair hospitaal en kazerne en tenslotte verwoest tijdens Wereldoorlog I. Doorheen hun eigendom zou in 1838 de Rijschoolstraat worden aangelegd. Verderop fungeerde de al voornoemde woning Vivès in de 17de eeuw als refugiehuis en college voor de novicen van de abdij van Floreffe en van 1718 tot 1756 als refugiehuis van het klooster van 's Hertogeneiland bij Gempe

⁵ Inventaris van het Onroerend Erfgoed, 2016.

(Sint-Joris-Winge), dat tot dan gevestigd was in een tegenoverliggend pand. In het tweede straatgedeelte (nr. 163) bleven nog tot op heden de 15de-eeuwse kapel van het voormalige Sint-Genovevagasthuis evenals het 17de-eeuwse klooster van de paters miniemen bewaard, die beide als "Miniemeninstituut" vanaf 1841 tot de jaren 1960-1970 werden uitgebouwd tot een vrij omvangrijk schoolcomplex. Aan pare zijde was de eerste straathelft gemarkeerd door de inplanting van "d'oude schole van Loeven", vermeld in 1431: samen met het belendende pand vormde ze de pedagogie "De Lelie", die werd herbouwd in 1660. In nrs. 26-28 werd blijkbaar in 1615 het College van Mechelen opgericht, en ongeveer ter hoogte van nr. 42-44, situeerde zich hier sinds de 13de eeuw de liefdadigheidsinstelling "de Tafel van de Grote Heilige Geest van Sint-Pieter" waarvan de laatste, 1784 gedateerde relictten verdwenen circa 1970. In de tweede straathelft betrok begin 17de eeuw de abdij van Vlierbeek de ruime 16de-eeuwse herenwoning van de familie van Pulle - gelegen tegenover het Sint-Genovevagasthuis -, om ze in te richten als refugiehuis met incorporatie van het belendende pand "de Duijve" van 1616. Archivalische bronnen zouden verder ook wijzen op een vroeger geringere bebouwingsdensiteit in het laatste straatgedeelte, waar het meer landelijke aspect nog tot uiting kwam in de verspreide bebouwing en het voorkomen van hofsteden en pachthoven met schuren.⁶

Vanaf de 19de eeuw hing de verdere evolutie van de Diestsestraat nauw samen met de oprichting in 1839-1840 van het eerste Leuvense station (Martelarenplein) op het pas aangelegde spoorlijntraject Mechelen-Leuven-Tienen. Hierdoor werd de straat een drukke doorgang- en verbindingssas tussen stadskern en station en nam het handelsaspect ervan ook progressief toe. Door de aanleg echter vanaf 1843-1844 van de Statiestraat of latere Bondgenotenlaan, die als een nieuwe rechte lijnige parallelle noordoost-as fasegewijs in 1863 en 1869 verder werd doorgetrokken tot de Grote Markt, zou de Diestsestraat tijdelijk aan belang inboeten en fungeren als een secundaire verbindingssas. De aansluiting evenwel op deze nieuwe laan via het verbreden, doortrekken of de nieuwe aanleg van zijstraten – de L. Vanderkelen-, V. Decoster-, P.J. Van Beneden- en L. Melsensstraat - bracht hierin verandering. Naast horecavestigingen als het "Café Barcelona" in nr. 41-43 en het "Hotel Suède" in nr. 30-32 uitte de intussen steeds groeiende handelsfunctie van de straat zich in het stelselmatig converteren van de begane grond in winkelpuien. Dit zou nog geactiveerd worden na de Wereldoorlogen I en II, die vrij grote straatgedeelten in de as hadden gelegd: de nieuw wederopgebouwde straatwanden werden nu nagenoeg uitsluitend ingenomen door winkel/woonpanden. Verder vestigden zich hier ook grootwarenhuizen als "Aux Nouvelles Galeries" (nr. 7), de "Grands Magasins du Printemps", later de Uniprix, Priba en Club (nr. 8-10) en de "Inno" (nrs. 67-73), en tenslotte, in een recentere periode, nog de inplanting van winkelgalerijen in verbinding met Sint-Maartensdal / Sint-Maartensstraat en Bondgenotenlaan, namelijk het "Leuven Shopping Center" en de "Super City" met inclusief bioscoopzalen (Bondgenotenlaan).⁷

Tot op heden bleef het historische straattracté vrij gaaf bewaard. Aan het oorspronkelijk smalle verloop, dat nog duidelijk herkenbaar blijft in de tweede straathelft, werden wel een aantal rooilijnaanpassingen doorgevoerd die bepalend zijn voor het huidige typische straatbeeld met zijn verspringende gevelwanden en zijn vrij talrijk vooruitgeschoven puien. Dit als gevolg van de herhaaldelijke - soms geplande doch niet uitgevoerde - plaatselijke verbredingen van de rooilijn, onder meer op het einde van de 18de eeuw, ingevolge het K.B. van 26 juli 1853, voorts in functie van

⁶ Inventaris van het Onroerend Erfgoed, 2016.

⁷ *Ibidem*.

doorbraak, verlegging of verbreding van de diverse zijstraten, en ingevolge het K.B. van 29 april 1921 volgend op de massale teisteringen van Wereldoorlog I, waarbij in het eerste straatgedeelte de verlegde rooilijn aan N.-zijde resulteerde in het huidige brede straatbegin, geopend naar het Margarethaplein, met zicht op de indrukwekkende Sint-Pieterskerk. Van de diverse 19de-eeuwse gangen, die voornamelijk het laatste straatgedeelte typeerden, bleef enkel de "Blauwputgang" nog vrij gaaf behouden. De verderop gelegen vroegere "Oppendorpgang", bebouwd in 1869, en de "Bloemendaalgang", deels bebouwd in 1840 en deels in 1881, werden volledig vernield tijdens Wereldoorlog I. Aan de pare zijde vormt de huidige "Putgang" in feite het restant van de circa 1870 afgesloten Bogaardenstraat en werd de tussen 1841 en 1863 opgerichte "Kesselgang" (nrs. 200-202) - thans "Oppendorpgang" genaamd - recent gerenoveerd.⁸

Typerend heden voor de Diestsestraat is zijn gevarieerde scenografie. Behalve de relictten van het vroegere Sint-Genovevagasthuis en het 17de-eeuwse miniemenklooster bleef van de vroegere bebouwing slechts nog een aantal panden, opklimmend tot de 16de of 17de en tot de 18de-eeuw, vrij gaaf bewaard. Het zijn zowel voorname als meer bescheiden diep- en breedhuizen die onder meer door hun traditionele bouwtrant, nog behouden topgevels, gecombineerde lijst- en tuitgevel of door hun stijlbewuste Lodewijk XV- en XVI- gevelfronten markante accenten vormen in het straatbeeld. Aan het 19de-eeuwse straatbeeld beantwoorden een reeks panden met laat- of neoclassicistisch uitzicht, met overwegend twee tot drie bouwlagen - waaronder soms een mezzanino - en dito aantal traveeën. In hun vroegste of eenvoudigste versie vertonen deze huizen een sobere, oorspronkelijk bepleisterde en beschilderde opstand met eenvoudige rechthoekige of getoogde vensters, al of niet omlijst en voorzien van doorgetrokken lekdrempels, en met een klassiek hoofdgestel als gevelaflijning. Hiernaast getuigen ook meerdere lijstgevels van een meer geëvolueerd neoclassicisme, gekarakteriseerd door een rijker decor. In een recentere periode werden echter tal van deze gevels ontleisterd, gecementeerd of voorzien van een nieuw parement. Zie het op de oude rooilijn ingeplante nr. 90, thans bezet met een wit tegelparement; het heden ontleisterde sobere hoekhuis nr. 126 (1889, architect G. Rabou) en het belendende nr. 128 (1888); de als ensembles opgetrokken nrs. 142 tot 148 (1883 en 1882) en 179 en 181, eertijds met een centrale poort. Verder de voorheen rijker gedecoreerde panden nr. 130 (1888, architect C. Herpoel), thans met schijnvoegen gecementeerd, en het dito nr. 233 met poortrisaliet en deels behouden winkelpui van 1919 (architect J. Vanderveken). Meerdere panden met neoclassicistisch uitzicht resulteren echter ook van 19de- of 20ste-eeuwse aanpassingen of verbouwingen van oudere, vermoedelijk traditionele en minstens 17de-eeuwse zoniet ook 18de- of zelfs begin 19de-eeuwse kernen, onder meer aangegeven door het bouwvolume, de dakstructuur of gevelordonnantie. Zie de aangepaste tweelaagse breedhuisjes nrs. 170, 201 en 204 en het volgens muurankers verhoogde pand nr. 167-169.⁹

Beeldbepalend zijn verder de straatgedeelten met historiserende wederopbouwarchitectuur, daterend van na de teisteringen door Wereldoorlog I. Deze bebouwing is samengesteld uit winkel-/woonhuizen, doorgaans van het breedhuistype en veelal in combinatie met een topconstructie die in feite als scherm fungeert voor de langsgerichte nok van het zadel- of mansardedak - als reminiscentie aan het vroegere diephuis -, en waarin het dakvenster is opgenomen. De panden tellen overwegend drie bouwlagen en twee of drie traveeën, waarvan een aantal nog op de doorgaans

⁸ Inventaris van het Onroerend Erfgoed, 2016.

⁹ *Ibidem*.

gevelbreed opengewerkte begane grond tot op heden hun oorspronkelijke omlijsting behielden. Deze huizen in zogenaamde "wederopbouwstijl" zijn gekenmerkt door een eclectische gevelarchitectuur, geïnspireerd op de regionale bouwstijlen, met integratie van eigentijdse of geïnterpreteerde bouwelementen. Typerend is het traditiegetrouwe gebruik van bak- en witte natuursteen en/of blauwe hardsteen. Naargelang van overname of benadering van bouwschema's of elementen uit historische stijlen kunnen deze gevels een predominante neogotische, neotraditionele, neobarokke etc. inslag vertonen, of ook getuigen van een meer eigentijdse vormgeving. Naast een ruim aantal representatieve panden, wordt deze wederopbouwarchitectuur ook in een meer afgezwakte vorm vertegenwoordigd door nrs. 17 (1920, architect V. Rosseels), 18 (1922, architect L. Corthout), 80 (1921, architecten J. Vanderveken en L. Speder), 82 (1923), 83 (1921, architect A. Devos), 87 ("In de klein pree": 1921, architect V. Joos), 120 (1921, architect O. Devos), 143 (1921, architect A. Devos), 248 (1917, architect C. Goemans; 1946 herstel na de Tweede Wereldoorlog, architect A. Marchal). In deze categorie voegen zich ook een aantal ruimere hoekpanden met typerende afgeschuinde hoektravee, zoals nrs. 79 (1920, architect A. Vanden Eynde), 145 (1923, architect O. Devos) en 147 (1933, architect M. Stevens).¹⁰

De interbellumarchitectuur wordt vertegenwoordigd door een aantal minder of meer uitgesproken art deco- en modernistische panden. Nr. 125-125A, met art deco-pui, resulteert in feite deels van een verbouwing en deels van nieuwe bouw in 1931. Nr. 133, aangepast voor het onderbrengen van het "Leuven Shopping Center" (ingehuldigd 5 december 1980), was initieel door architect M. Stevens in 1919 geconcipeerd als een ruim, nog klassiek geïnspireerd pand met woongedeelte, fietsenhandel, showroom, ateliers en autogarage, in de benedenbouw vertaald door een gevelbrede rondboogarcade en imposante doorrit: in de patio van de galerij is heden nog de markante ijzeren portiekstructuur zichtbaar. Nr. 221, met typerende baksteenlijsten en muurdammen, dateert van 1932. Naast een aantal geïsoleerde panden, neemt de wederopbouwarchitectuur van na Wereldoorlog II onder meer de straatwanden nrs. 19 tot 33, 110 tot 122, 226 tot 248 en 245 tot 253 in, ter plaatse van al vroeger tijdens de eerste wereldoorlog geteisterde en heropgerichte panden. Overeenkomstig de smalle en diepe perceelsstructuur zijn het overwegend woonpanden of bescheiden appartementsgebouwen met doorgaans drie à vier bouwlagen, onder een zwak hellend zadeldak of plat dak, met handelsfunctie op de begane grond. Als gemeenschappelijke kenmerken vertonen zij veelal een sobere en strakke bakstenen bovenbouw met inbreng van natuursteen of cement, horizontaal gelaagd door de gevelbrede vensterregisters, vaak binnen een rastervormige omkadering, al of niet opgenomen in een risalietvormende volume-uitbouw of als verticale gevelarticulatie. Nr. 20 (1946, architecten Th. Vanderstraeten en R. Legein) markeert met zijn geprononceerde afronding en zijn bewaarde pui, de hoek met L. Vanderkelenstraat. Het hoekpand met de Tiensevest, nr. 265-267 (1940, architect E. Goffart) benadert daarentegen eerder zijn vooroorlogs traditioneel uitzicht. In een aantal gevallen betreft de wederopbouw echter ook enkel een nieuwe voorbouw of gevel aan de straat, met voorts grosso modo behoud van het nog bestaande vroegere pand: nr. 234 (1951, architect M. Goyers), nrs. 248 en 253 (1945 en 1946, architect A. Marchal). Bovengenoemde karakteristieken typeren ook nog panden opgetrokken in de jaren 1955-1965, waarvan echter nrs. 34 (1963, architect J. Maloens) en 168 (1956, architect V. Broos) met hun minder of meer uitgesproken skeletgevels duidelijk afwijken. Hetzelfde geldt voor

¹⁰ Inventaris van het Onroerend Erfgoed, 2016.

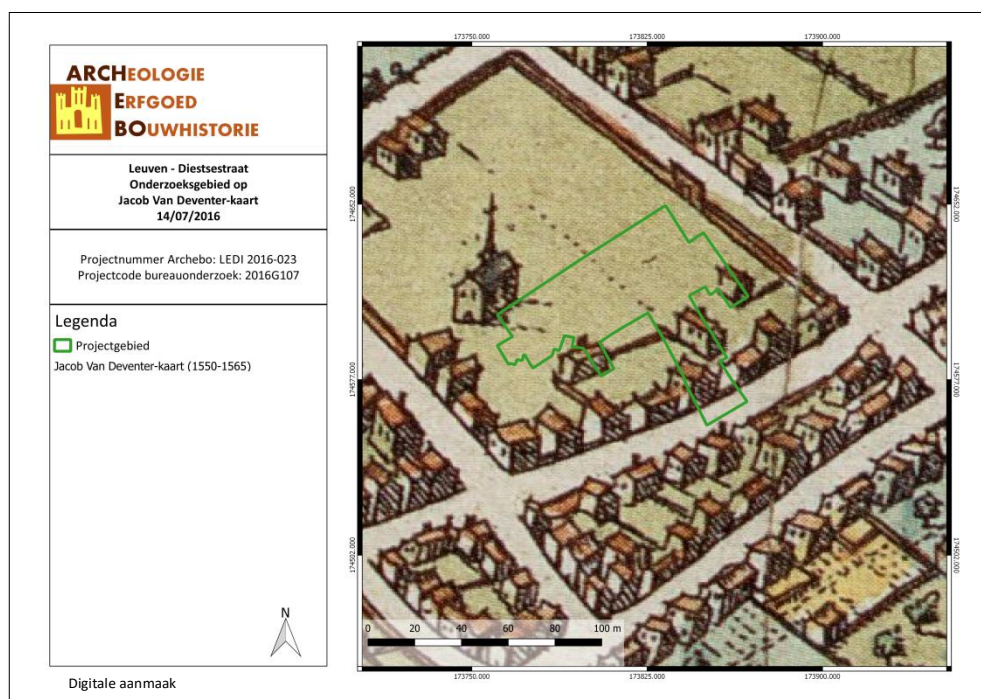
het rationeel opgevatte nr. 48-50 en 52, opgetrokken als apothekerswinkel/-bedrijf en -woning "de Gouden Leeuw" (1957 en 1960, architect J. Stevens).¹¹

Thans vormt de Diestsestraat een geanimeerde doorgangsstraat, over twee derde van zijn lengte in de jaren 1970 en 1999 ingericht als winkelwandelstraat. Naast de vermelde warenhuizen en winkelgalerijen, manifesteert de beeldbepalende commerciële functie zich vooral in de gelijkvloerse verdiepingen die quasi zijn opgevat als een aaneenschakeling van beglaasde winkel- en horecapuien en die voor het merendeel in een doorlopend proces vanaf begin 19de eeuw tot op heden modegebonden werden aangepast. In het laatste straatgedeelte overheerst een eerder lokaal ontsluitende handel en horeca. Ter hoogte van de kruising met de Vaartstraat en de L. Vanderkelenstraat staat middenin de straat het standbeeld zogenaamd "Dorre, de bakker": uitgevoerd in brons door beeldhouwer R. Rens (Aarschot), aan de Stad geschonken door het Leuvense Verbond van Brood- en Banketbakkers en ingehuldigd op 11 juni 1979.¹²

Historische situatie aan de hand van cartografische en iconografische bronnen

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Dit om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn.

Rond ca. 1550 kreeg Jacob Van Deventer van Keizer Karel en zijn zoon Filips de opdracht om de plannen te tekenen van alle steden die de Spaanse Nederlanden rijk waren. In totaal werden er door hem ca. 260 stadsplannen op een schaal van ongeveer 1:8000 gerealiseerd. Zijn kaart van Leuven vormt de oudste bekende plattegrond van de stad.

Figuur 19: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Jacob Van Deventer (KBR, 2016).

¹¹ Inventaris van het Onroerend Erfgoed, 2016.

¹² *Ibidem*.

Op bovenstaande kaart lijkt het onderzoeksgebied deels onbebouwd te zijn en deels ingenomen te worden door een kerkelijke instelling. Allicht betreft het hier de priorij van Sint-Maartensdal. Deze werd door Willem van Sichem in 1408 gesticht. In 1477 sloot de gemeenschap zich aan bij de Reguliere Kanunniken. De kloostergemeenschap kende aanzienlijke moeilijkheden tijdens de troebelen van de 16de eeuw maar beleefde in de 17de en 18de eeuw een nieuwe bloeiperiode. De priorij bevatte – zoals te zien op de kaart Jacob Van Deventer – onder meer een éénbeukige gotische kerk, een gotische kloosteringang en traditionele kloostergebouwen.¹³

De situatie in de 17de eeuw kan afgeleid worden uit de kaarten van Andries Pauli (1635) en Willem Blaeu (1649). Opvallend is dat het kerkgebouw van de priorij niet wordt weergegeven op de kaart van Pauli, terwijl dit wel het geval is voor deze van Blaeu. Hieruit kunnen we afleiden dat de kerk gewoonweg niet werd afgebeeld door Pauli.

Figuur 20: Kaart van Andries Pauli uit 1635 met situering van het onderzoeksgebied in groen (KBR, 2016).

¹³ Inventaris van het Onroerend Erfgoed, 2016.

Figuur 21: Kaart van Willem Blaeu uit 1649 met aanduiding van het onderzoeksgebied in geel (KBR, 2016).

Verder zijn de Ferrariskaarten van belang. Deze kaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van veldmaarschalk Joseph de Ferraris. De kaarten vormen de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.

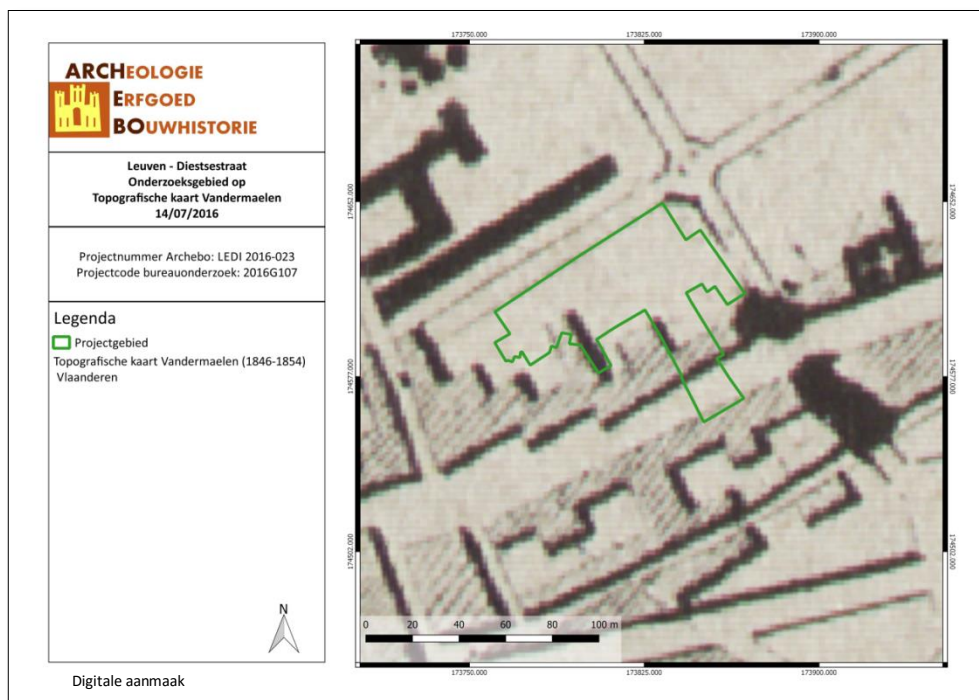
Ook op de Ferrariskaart valt de priorij van Sint-Maartensdal waar te nemen. Het onderzoeksgebied lijkt op deze kaart grotendeels ingenomen te worden door de tuinen van de kloostergemeenschap.

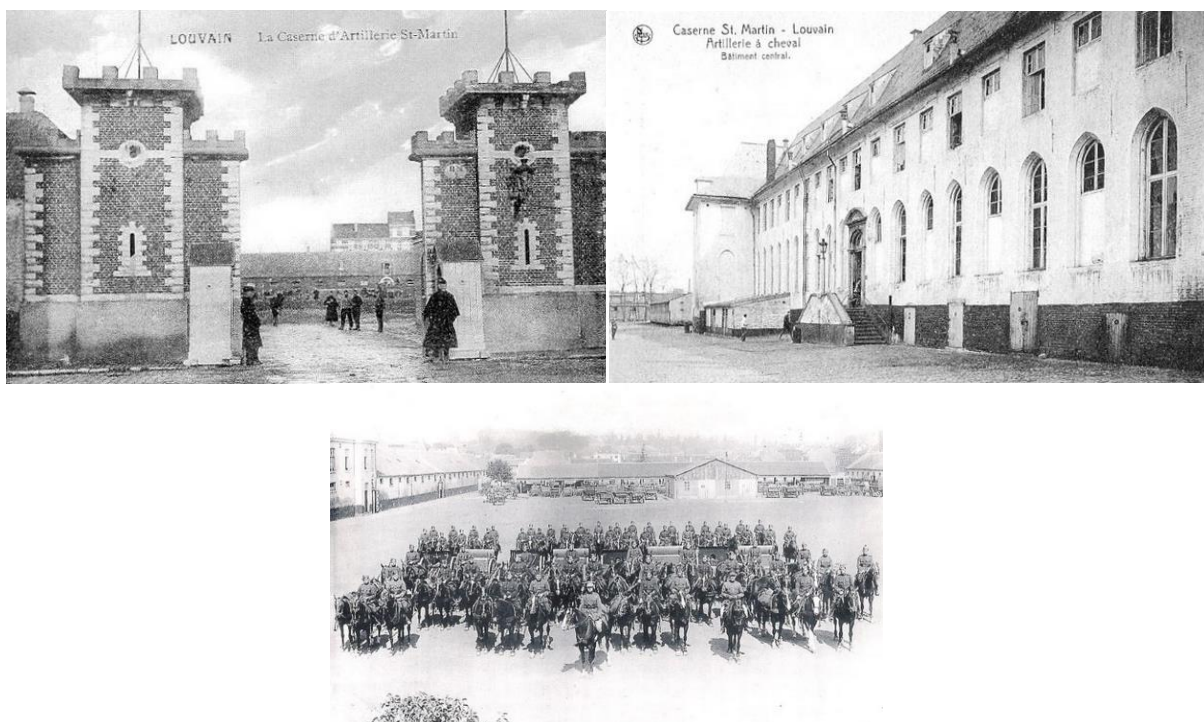
Figuur 22: Situering van het onderzoeksgebied op de Ferrariskaart (Geopunt, 2016).

Tot slot geeft ook de Vandermaelenkaart (1846-1854) aan dat het onderzoeksgebied deels onbebouwd was. Van de priorij valt echter niets meer waar te nemen op de kaart. De Inventaris van het Onroerend Erfgoed vermeldt dat de priorij in 1784 door keizer Jozef II opgeheven. De gebouwen werden achtereenvolgens gebruikt als kazerne en militair ziekenhuis. De kerk en een gedeelte van het kloostercomplex werden in 1803 gesloopt, waarna de overblijvende delen opnieuw werden ingericht als Cavaleriekazerne (19de eeuw – eerste helft 20ste eeuw). Op hun beurt werden laatstgenoemde gebouwen afgebroken en vervangen door flatgebouwen en het Leuven Shopping Center.¹⁴ Algemeen kunnen we dan ook stellen dat het onderzoeksgebied vanaf de late middeleeuwen een hoge dichtheid aan bebouwing heeft gekend.

¹⁴ Inventaris van het Onroerend Erfgoed, 2016.

Figuur 23: Situering van het onderzoeksgebied op de Vandermaelenkaart (Geopunt, 2016).

Figuur 24: Enkele oude postkaarten van de Sint-Maartens kazerne te Leuven.

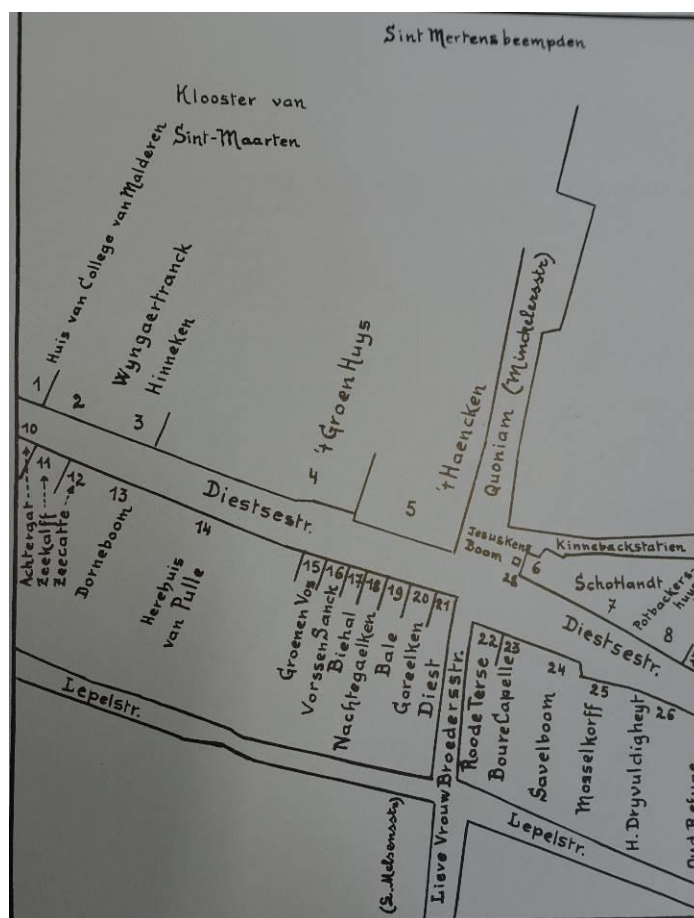
Figuur 25: Kopergravure van de priorij van Sint-Maartensdal (M Leuven, 2016).

In de collectie van het museum M Leuven werd een prent van de priorij van Sint-Maartensdal teruggevonden. Het betreft een reproductie van een kopergravure uit Sanderus '*Chorographia Sacra Brabantiae*' (1727) dewelke tussen 1890 en 1895 werd vervaardigd.¹⁵ Zowel de stichtingsdatum als deze van de opheffing worden vermeld op de prent. Deze data verschillen echter van deze vermeld in de Inventaris van het Onroerend Erfgoed. Over de stichtingsdatum kan geen uitspraak gedaan worden, maar de datum van opheffing is wellicht foutief vermeld in de inventaris.

In de Zuidelijke Nederlanden stond Jozef II vanwege zijn verregaande regeldrift ten aanzien van interne kerkelijke zaken weliswaar bekend als de keizer-koster, maar deze regeldrift hield onder meer het vastleggen van het priesterlijk gewaad in en het bepalen van het aantal brandende kaarsen op het altaar. Het opheffen van kloostergemeenschappen behoorde hier echter niet toe. De juiste datum van de opheffing van de priorij lijkt daarom ook daadwerkelijk 1797 te zijn en kadert wellicht in de ontkerstening die plaatsvond nadat de Zuidelijke Nederlanden bij het revolutionaire Frankrijk werden ingelijfd; kerken werden vernield of gesloten en geestelijken vervolgd, wat uiteindelijk ook één van de aanleidingen zou vormen voor een anti-Franse opstand, de Boerenkrijg (1798).

¹⁵ Europeana, 2016 (24062A51.priref.1066).

Voor de oudste gegevens kan het werk van Meulemans als leidraad dienen. Het is moeilijk in te schatten welke huizen precies ter hoogte van het projectgebied lagen, maar vermoedelijk kunnen het “Hinneken” en/of “t Groen Huys”, waar in de 18de eeuw een herberg was, hier gesitueerd worden¹⁶.

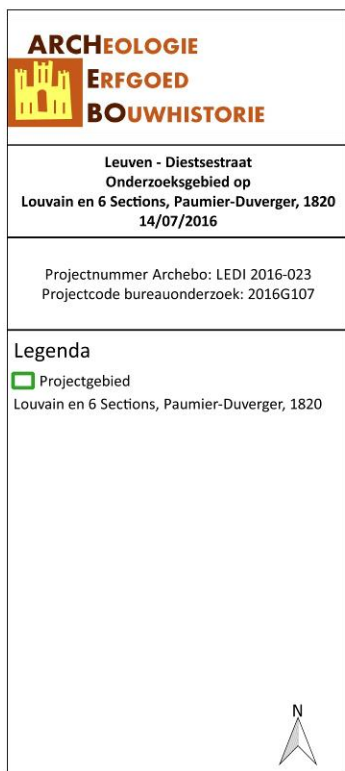

Figuur 26: Plan met aanduiding van de oude huizen. (A. Meulemans 2014: plan 19)

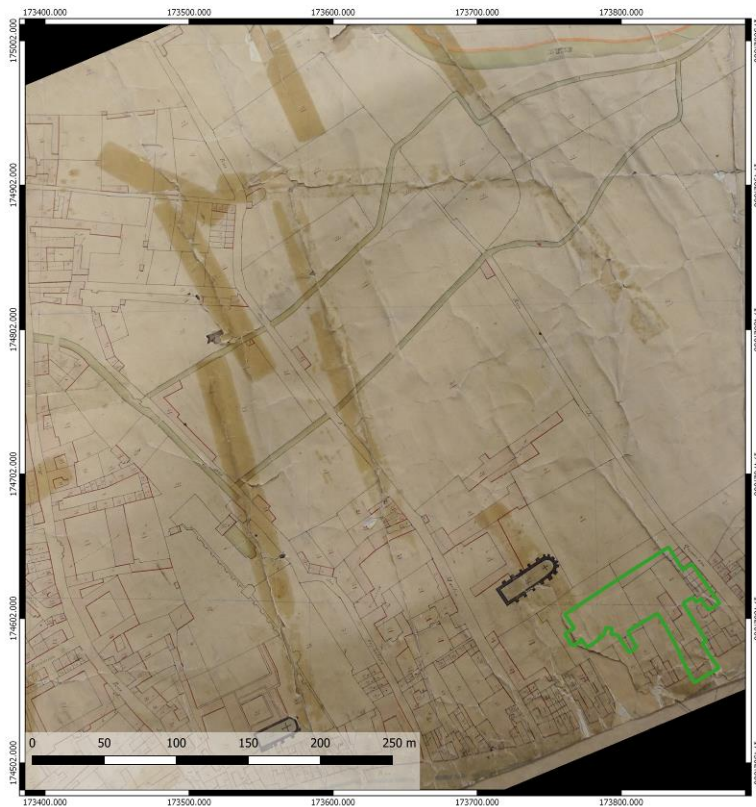
Op het primitief kadasterplan uit 1829 bestaat het projectgebied uit verschillende percelen¹⁷. Het gaat grotendeels om onbebouwde percelen. Enkel ter hoogte van de Diestsestraat bevindt zich een smal gebouw en een deel van een achterhuis ligt ook binnen het projectgebied.

¹⁶ A. Meulemans 2004: 490.

¹⁷ KAB, primitief kadasterplan 1829.

Analoge aanmaak

Vanaf de 19de eeuw zijn verschillende mutatieschetsen gekend die de evolutie weergeven van de percelen. Enkel de meest relevante worden weergegeven in dit rapport.

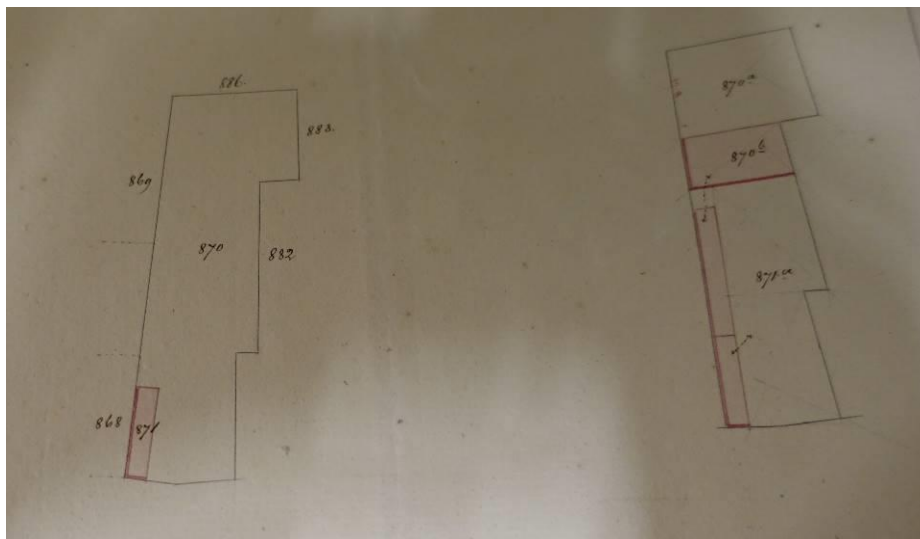
In 1839 werd op perceel 869 een gebouw opgericht met perceelsnummer 869b. Percelen 869 en 886 werden samengevoegd tot perceel 869a¹⁸.

Figuur 27: Mutatieschets uit 1839 met links de toenmalige toestand en rechts de nieuwe toestand. (KAB, 1839, mutatieschets nr. 9)

¹⁸ KAB, 1839, mutatieschets nr. 9.

In datzelfde jaar wijzigden de perceelsgrenzen van percelen 870 en 871 en ontstonden zo percelen 870a en b en perceel 871a. Er werden eveneens twee gebouwen opgericht¹⁹.

Figuur 28: Mutatieschets uit 1839 met links de toenmalige toestand en rechts de nieuwe toestand. (KAB, 1839, mutatieschets nr. 9)

Uit 1850 is een bijgewerkt kadasterplan gekend²⁰. Hierop is de nieuwe bebouwing uit 1839 te zien.

¹⁹ KAB, 1839, mutatieschets nr. 6.

²⁰ SAL, kadasterplan 1850.

ARCHEOLOGIE ERFGOED BOUWHISTORIE
Leuven - Diestsestraat Onderzoeksgebied op Leuven I, Noord, Sectie A, 1940 14/07/2016
Projectnummer Archebo: LEDI 2016-023 Projectcode bureauonderzoek: 2016G107
Legenda Projectgebied Leuven, Plan 4, deuxième division, section A

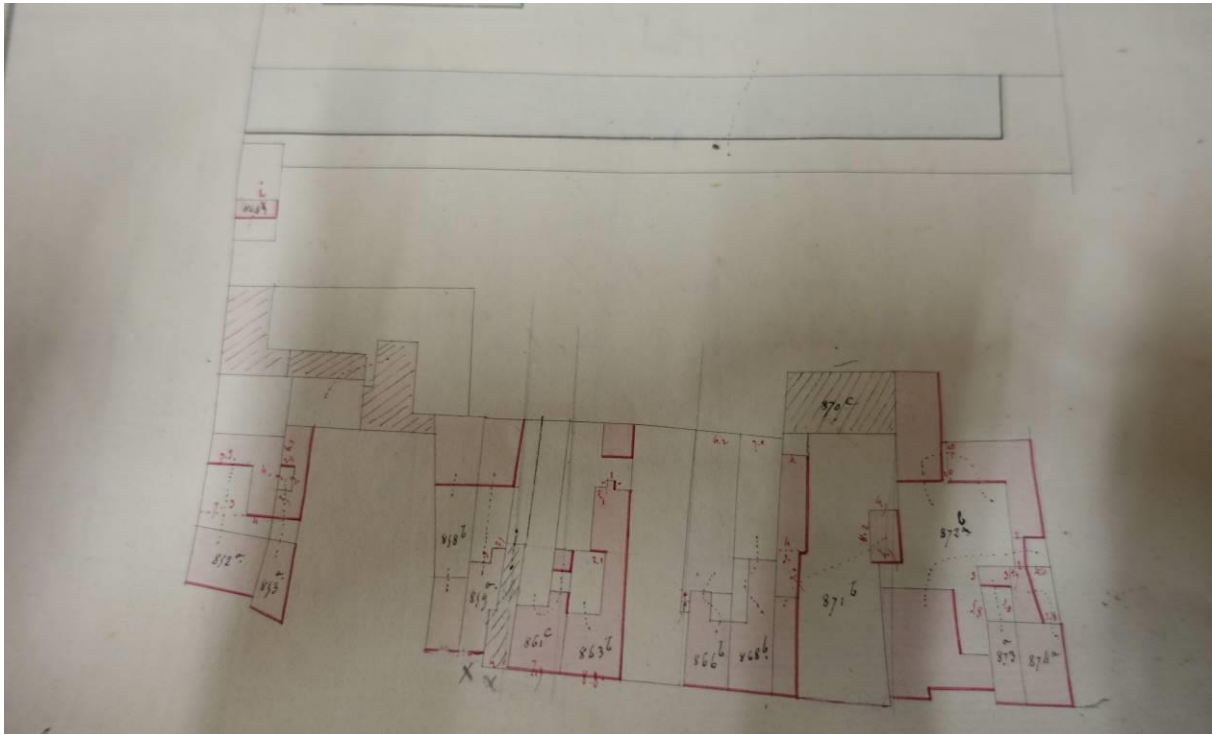
Analoge aanmaak

Figuur 29: Aangepast kadasterplan uit 1850. (SAL, kadasterplan 1850)

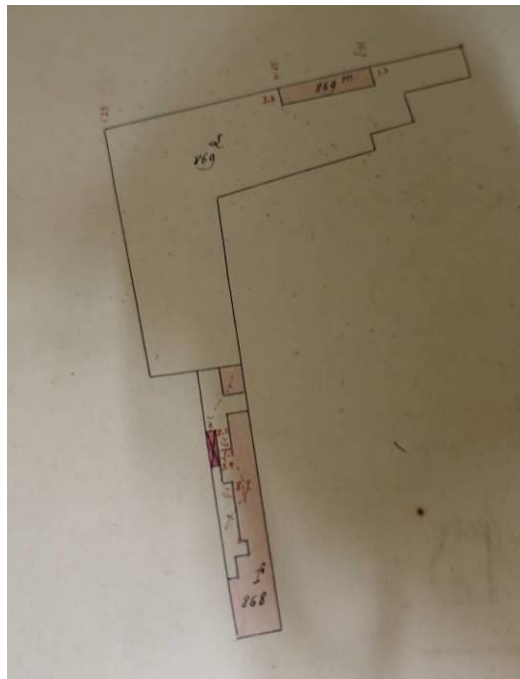
In 1855 wordt op perceel 871b een nieuw gebouw opgericht²¹.

²¹ KAB, 1855, mutatieschets nr. 39.

Figuur 30: Mutatieschets uit 1855 met de nieuwe toestand. (KAB, 1855, mutatieschets nr. 39)

In 1896 wordt op perceel 869h een gebouw opgericht, perceel 869m²². Dit gebouw werd in 1902 terug afgebroken²³.

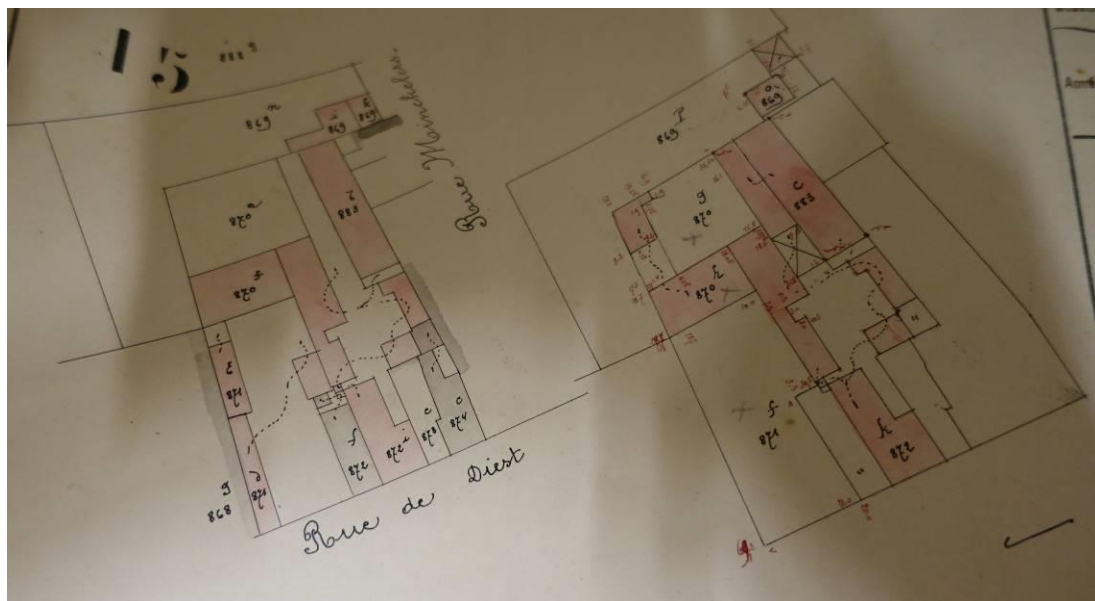

Figuur 31: Mutatieschets uit 1896 met de nieuwe toestand. (KAB, 1896, mutatieschets nr. 17)

²² KAB, 1896, mutatieschets nr. 17.

²³ KAB, 1902, mutatieschets nr. 9.

In 1919 gebeuren er enkele perceelswijzigingen. De gebouwen op perceel 871d en 871e worden afgebroken en zo ontstaat perceel 871f die volledig onbebouwd is. Op perceel 870a wordt een gebouw opgericht²⁴.

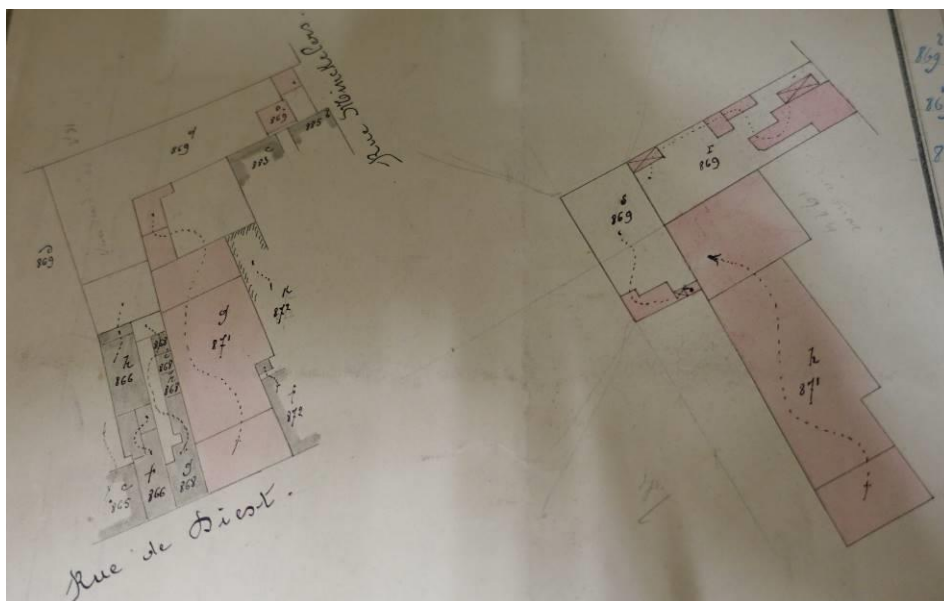

Figuur 32: Mutatieschets uit 1919 met links de toenmalige toestand en rechts de nieuwe toestand. (KAB, 1919, mutatieschets nr. 15)

In 1921 wordt perceel 871g volgebouwd en bestaat ze uit drie gebouwen. Vanaf dit moment krijgt ze perceelsnummer 871h. Perceel 869q, met enkel bebouwing aan de Minckelersstraat wordt opgesplitst in percelen 869r en 869s. Ook hier worden nieuwe gebouwen opgericht maar het grootste deel blijft onbebouwd²⁵.

²⁴ KAB, 1919, mutatieschets nr. 15.

²⁵ KAB, 1921, mutatieschets nr. 13.

Figuur 33: Mutatieschets uit 1921 met links de toenmalige toestand en rechts de nieuwe toestand. (KAB, 1921, mutatieschets nr. 13)

De kadastrale leggers werden niet onderzocht maar op basis van de literatuur weten we dat op het perceel na WOI de nieuwe garage Vandendries opgericht werd nadat zijn vorig pand in de Leopold Vanderkelenstraat in de as werd gelegd tijdens de oorlog. Vermoedelijk moeten we de oprichting van deze nieuwe garage tussen 1919 en 1921 situeren. Dit pand had een revolutionaire bouwconstructie met portieken voor meer vrije ruimte voor een grotere draaicirkel van de auto's. Naast de betonportieken bestond dit gebouw ook uit een metalen spantconstructie met volledig beglaasd dakdeel. Bij WOII werd het gebouw getroffen door de bombardementen van de geallieerden. Het dak werd hersteld en de bogen in de gevel werden vervangen door een moderne winkelpui²⁶.

²⁶ L. Galicia *et al.* 2016: 88; R. Uytterhoeven 1985: fig. 66-68b.

AUTO-GARAGE
A. VANDENDRIES
 129, Rue de Diest, à LOUVAIN

Lincoln - *Ford* - Fordson
 Voitures-Camions-Tracteurs

Stock Michelin
 Presse-Bandages Bergougnan
 MOTOS SAROLEA

 Place pour
 100
 Automobiles

LOCATION DE VOITURES
 Téléphone 88 Louvain.

Figuur 34: Garage Vandendries. (R. Uytterhoeven 1985: fig. 66a-b)

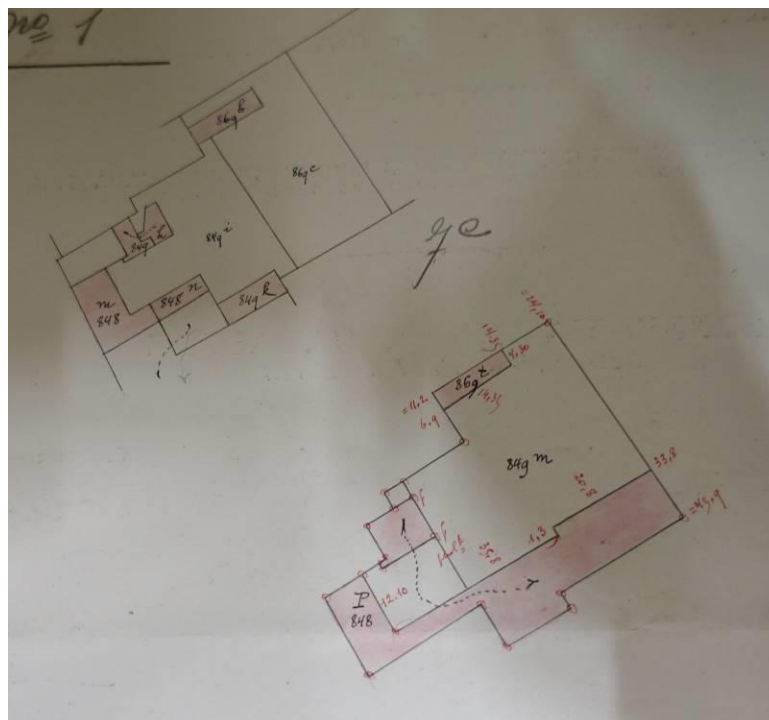

Figuur 35: Foto van de garage. (SAL, fototheek Sprengers, Diestsestraat)

Figuur 36: Interieur van de garage. (SAL, fototheek Sprengers, Diestsestraat)

In 1929 werden percelen 849i, 869c en 869b omgevormd tot percelen 849m en 869t²⁷.

Figuur 37: Mutatieschets uit 1929 met bovenaan de toenmalige toestand en onderaan de nieuwe toestand. (KAB, 1929, mutatieschets nr. 1)

²⁷ KAB, 1929, mutatieschets nr. 1.

In 1936 werden verschillende percelen (869s, 869r, 871h, 883c) samengevoegd tot perceel 883d waarop een nieuw gebouw kwam te staan²⁸.

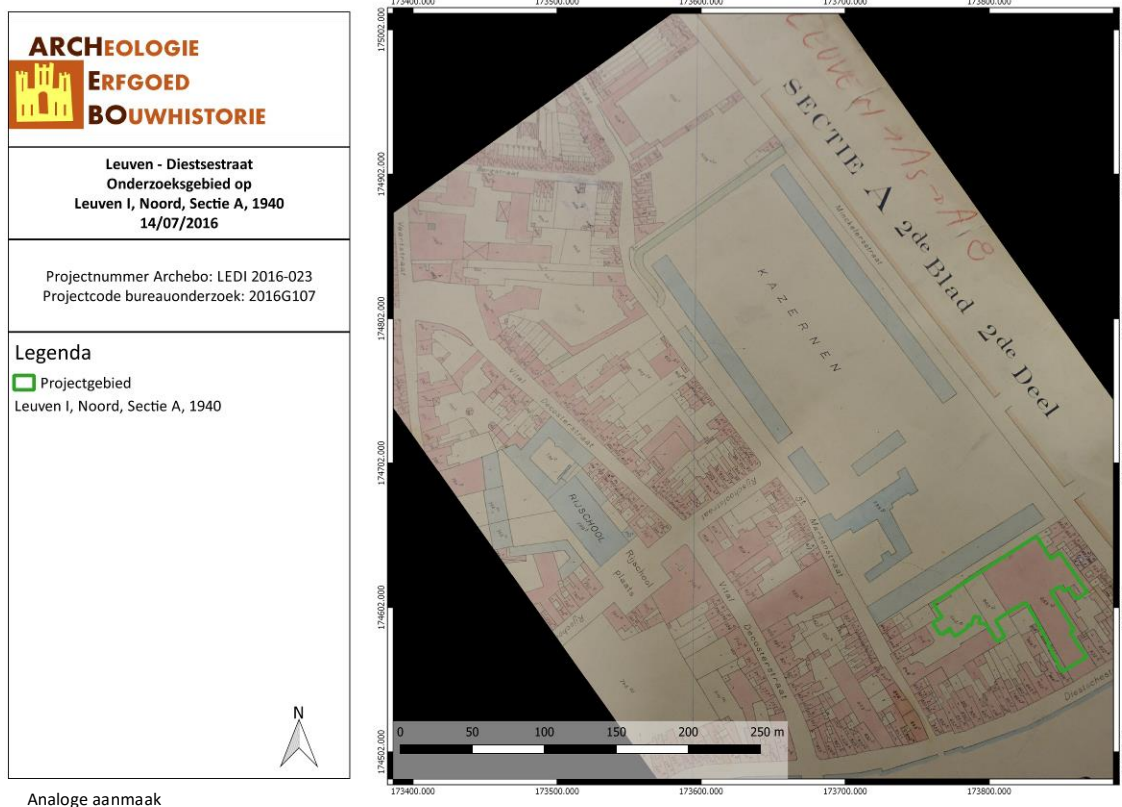

Figuur 38: Mutatieschets uit 1936 met links de toenmalige toestand en rechts de nieuwe toestand. (KAB, 1936, mutatieschets nr. 13)

Hierna ontbreken heel wat mutatieschetsen. Het kadasterplan uit 1940 geeft echter een algemeen beeld van het projectgebied²⁹. Hieruit blijkt dat in deze periode weinig veranderde.

²⁸ KAB, 1936, mutatieschets nr. 13.

²⁹ KAB, aangepast kadasterplan 1940.

Figuur 39: Aangepast kadasterplan uit 1940. (KAB, aangepast kadasterplan 1940)

Perceel 883k ontstond in 1975 toen percelen 883g en 883h werden samengevoegd³⁰.

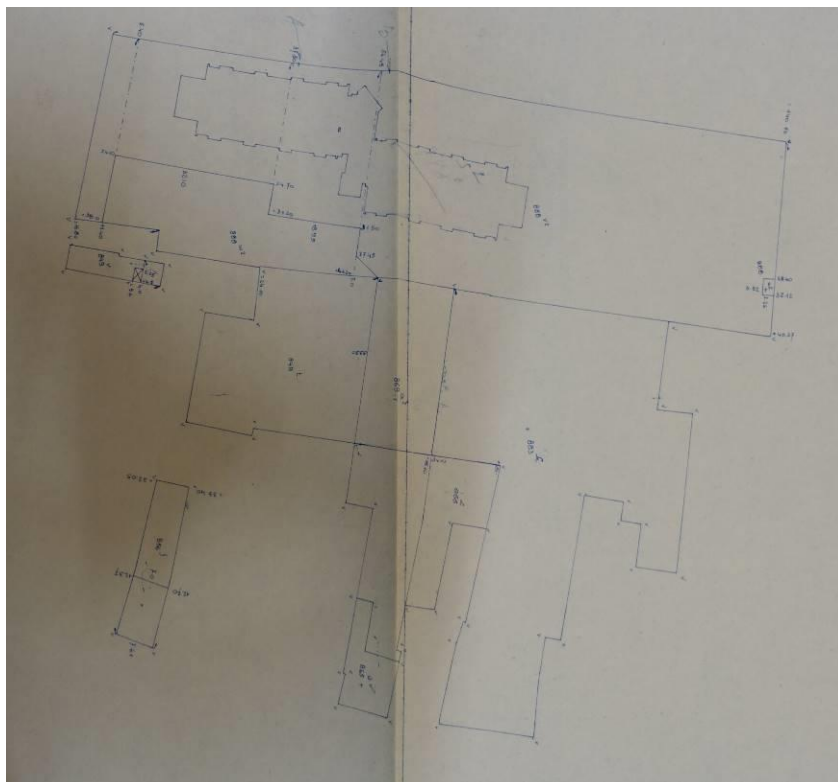
In 1980 werd de garage omgebouwd tot winkelgalerij, het Leuven Shopping Center. Door het inbrengen van een tussenverdieping werd de mooie hoge ruimte met glazen koepel verborgen door een nieuw verlaagd glazen tussenplafond³¹.

In 1980 gebeurden enkele veranderingen ter hoogte van perceel 869d en werd een gebouw afgebroken (perceel 869z)³².

³⁰ KAB, 1975, mutatieschets nr. 26.

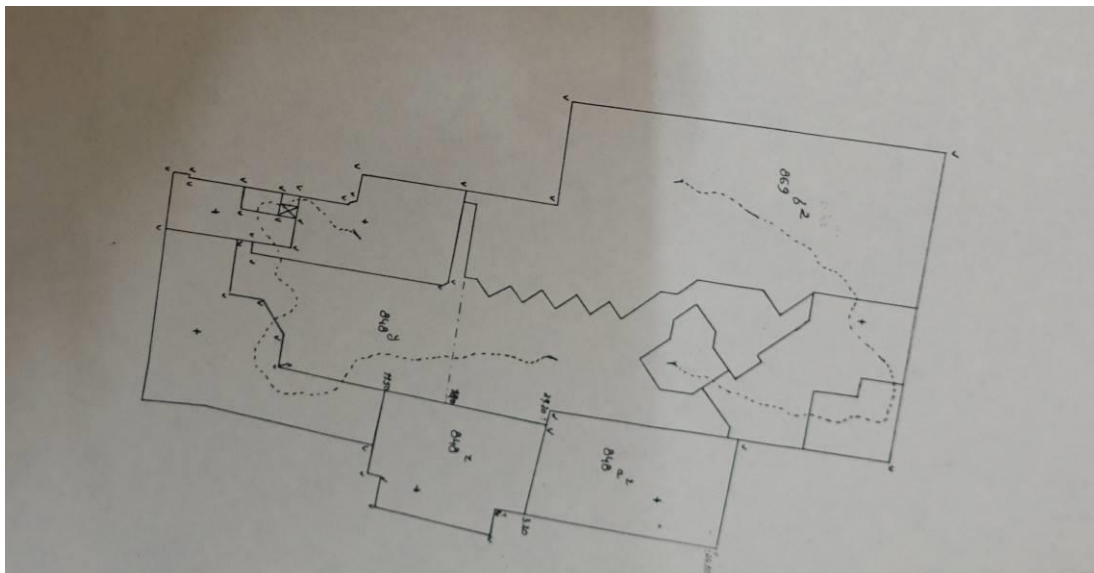
³¹ L. Galicia *et al.* 2016: 88; R. Uytterhoeven 1985: fig. 66-68b.

³² KAB, 1980, mutatieschets nr. 9.

Figuur 40: Mutatieschets met nieuwe toestand in 1980. (KAB, 1980, mutatieschets nr. 9)

In 1982 werden percelen 848t en 869a² omgevormd tot percelen 869b² en 848y³³.

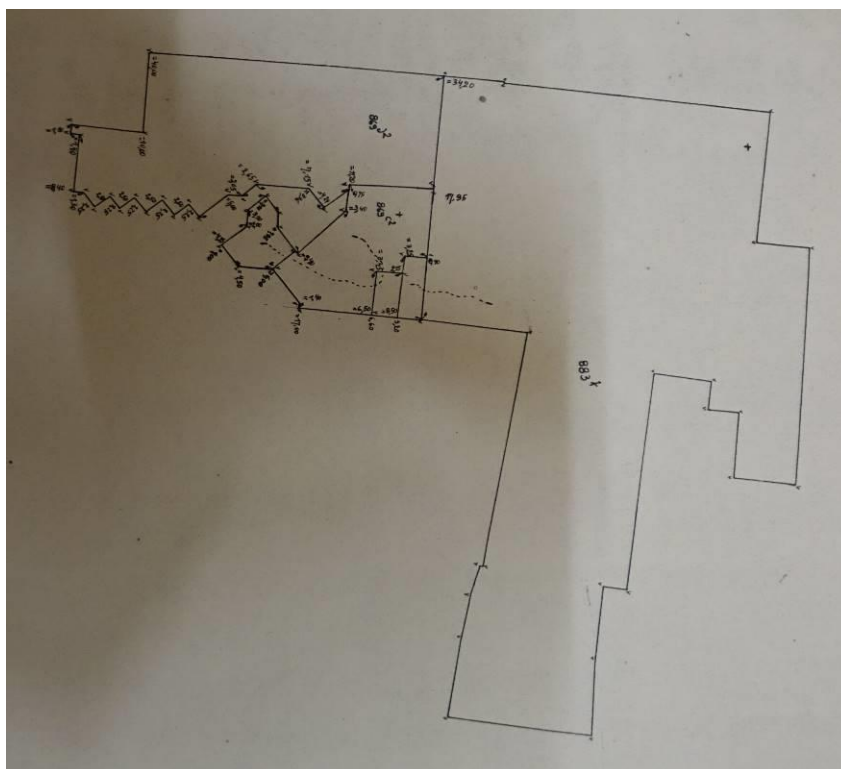
Figuur 41: Mutatieschets uit 1982 met de nieuwe toestand. (KAB, 1982, mutatieschets nr. 24)

Perceel 865f ontstond in 1983 bij het opdelen van perceel 865d in percelen 865e en f³⁴.

³³ KAB, 1982, mutatieschets nr. 24.

³⁴ KAB, 1983, mutatieschets nr. 22.

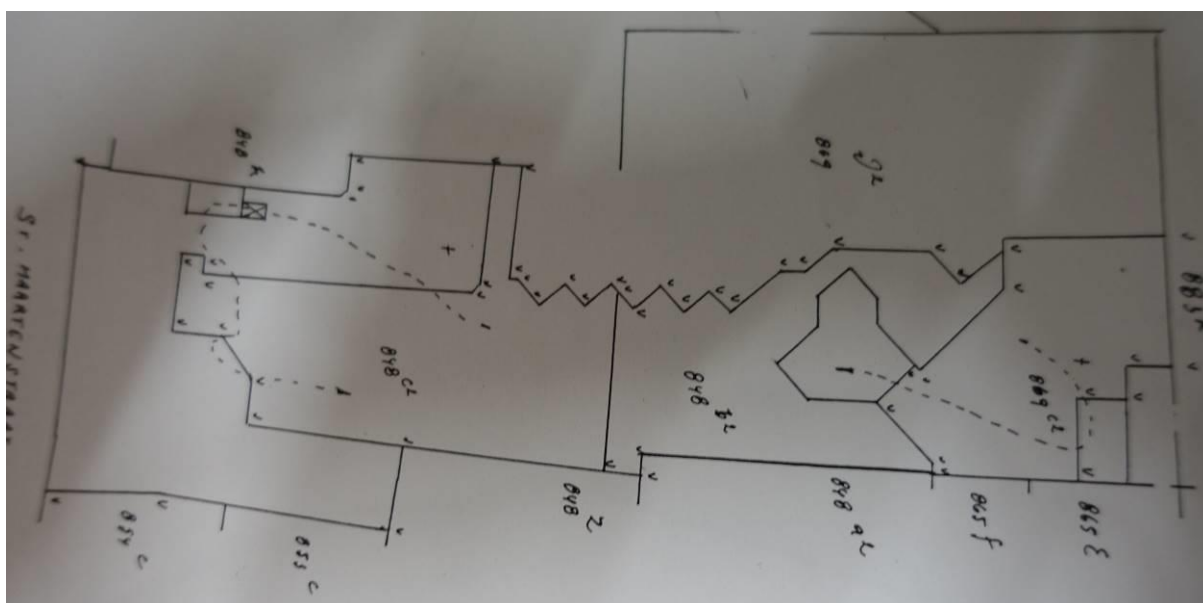
In 1984 werd perceel 869b² opgesplitst in percelen 869c² en 869d² ³⁵.

Figuur 42: Nieuwe toestand in 1984. (KAB, 1984, mutatieschets nr. 8)

In 1987 ontstond perceel 848b² uit perceel 848y³⁶.

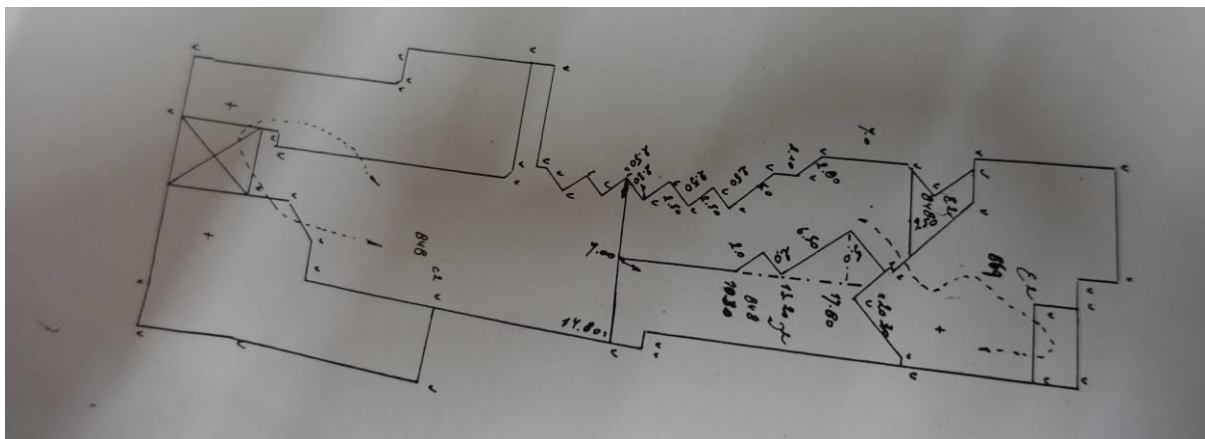
In 1992 werden perceel 848b² en 869c² opgedeeld in percelen 869e², 848e² en 848d² ³⁷.

³⁵ KAB, 1984, mutatieschets nr. 8.

³⁶ KAB, 1987, mutatieschets nr. 9.

³⁷ KAB, 1992, mutatieschets nr. 11.

Figuur 43: Mutatieschets uit 1992 met bovenaan toenmalige toestand en onderaan nieuwe toestand. (KAB, 1992, mutatieschets nr. 11)

In 1997 veranderde perceel 848e² naar perceel 848f² ³⁸. Het uitzicht bleef echter gelijk.

³⁸ KAB, 1997, mutatieschets nr. 14.

3.4. Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal konden we achterhalen dat het onderzoeksgebied zich langs één van de belangrijkste en tevens oudste verkeersaders van de stad Leuven bevindt. Het onderzoeksgebied bevond zich net buiten de eerste omwalling (1156-1165), waar zich ter hoogte van de kruising tussen de Vital Decosterstraat en de Diestsestraat een stadspoort bevond. Rond 1360 werd een tweede en veel grotere omwalling gebouwd en kwam het onderzoeksgebied binnen de stadsmuren te liggen.

Minstens vanaf het begin van de 15de eeuw moet het onderzoeksgebied bebouwd geweest zijn. Vanaf deze periode tot op het einde van de 18de eeuw was de priorij van Sint-Maartensdal – deels – gelegen op het terrein. De gebouwen werden achtereenvolgens gebruikt als kazerne en militair ziekenhuis. De kerk en een gedeelte van het kloostercomplex werden in 1803 gesloopt, waarna de overblijvende delen opnieuw werden ingericht als Cavaleriekazerne (19de eeuw – eerste helft 20ste eeuw). Op hun beurt werden laatstgenoemde gebouwen afgebroken en vervangen door flatgebouwen (1960) en het Leuven Shopping Center (1980).

In de ruimere omgeving zijn er ook archeologische waarden gekend. Het betreft steeds structuren of vondsten uit de volle tot late middeleeuwen.

Op basis van een historische, cartografische/iconografische en archeologische analyse zijn de te verwachten onroerende structuren en roerende elementen voor het projectgebied aan de Diestsestraat de volgende:

- Bewoningsporen/structuren uit de volle tot late middeleeuwen
- Bewoningsporen/structuren uit de nieuwe tijd
- Middeleeuwse of vroegmoderne begraving

4. Resultaten bureauonderzoek

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het bureauonderzoek samengevat en geanalyseerd. Deze analyse leidt tot een advies voor een eventueel vervolgonderzoek of voor een vrijgave van het terrein. Dit advies dient bekrachtigd te worden door het agentschap Onroerend Erfgoed.

4.1. Algemeen

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba in opdracht van Polo Architects een bureauonderzoek uitgevoerd. Op het terrein zal de opdrachtgever Leuven Shopping Center herbestemmen, waarbij winkelruimte, studentenhuysvesting en ondergrondse parking voorzien wordt. Dit alles gaat gepaard met graafwerken waardoor het bodemarchief integraal zal verstoord worden.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het bodemarchief slechts ondiep en lokaal verstoord zal zijn en dat de trefkans op archeologische sporen relatief hoog is.

4.2. Beantwoording onderzoeksvragen

Het doel van dit bureauonderzoek was een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij kunnen volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*

Historische gegevens werden door middel van bronnenonderzoek en cartografisch/iconografisch onderzoek verworven. Het onderzoeksgebied bevindt zich langs één van de oudste en tevens belangrijkste verkeersaders van Leuven en lag net buiten de eerste stadsomwalling (1156-1165). Rond het midden van de 14de eeuw werd een tweede omwalling gebouwd en kwam het terrein binnen de stadsmuren te liggen.

Het onderzoeksgebied moet minstens vanaf het begin van de 15de eeuw bebouwd geweest zijn. Vanaf deze periode tot op het einde van de 18de was de priorij van Sint-Maartensdal – deels – gelegen op het terrein. Algemeen dient dan ook gesteld te worden dat het onderzoeksgebied – daar het zich in het centrum van Leuven bevindt – vanaf de (late) middeleeuwen, een hoge densiteit aan bebouwing heeft gekend.

In de ruimere omgeving van het projectgebied zijn er enkele archeologische waarden bekend. Deze worden steeds in de volle of late middeleeuwen gedateerd. Het betreft onder meer restanten van de eerste stadsomwalling (CAI -locatie 833) en deze van een openbaar gebouw (CAI-locatie 158771).

2. Welke info valt er te vinden over de voormalige constructies op het terrein?

Minstens vanaf het begin van de 15de eeuw moet het onderzoeksgebied bebouwd geweest zijn. Vanaf deze periode tot op het einde van de 18de eeuw was de priorij van Sint-Maartensdal – deels – gelegen op het terrein. De gebouwen werden achtereenvolgens gebruikt als kazerne en militair ziekenhuis. De kerk en een gedeelte van het kloostercomplex werden in 1803 gesloopt, waarna de overblijvende delen opnieuw werden ingericht als Cavaleriekazerne (19de eeuw – eerste helft 20ste eeuw). Op hun beurt werden laatstgenoemde gebouwen afgebroken en vervangen door flatgebouwen (1960) en het Leuven Shopping Center (1980).

3. Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het onderzoeksgebied verwacht worden op basis van een analyse van het historische kaart- en bronnenmateriaal?

Op basis van een historische, cartografische/iconografische en archeologische analyse zijn de te verwachten onroerende structuren en roerende elementen voor het projectgebied aan de Diestsestraat de volgende:

- Bewoningsporen/structuren uit de volle tot late middeleeuwen
- Bewoningsporen/structuren uit de nieuwe tijd
- Middeleeuwse of vroegmoderne begraving

4. In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?

Momenteel bevindt zich op het terrein Leuven Shopping Center. Dit pand dateert uit het laatste kwart van de 20ste eeuw. Aan de hand van terreinprofiel van de bestaande toestand wordt duidelijk dat het gebouw niet – volledig - onderkelderd is en hierdoor wellicht slechts een ondiepe verstoring zal kennen.

Verder bevindt er zich ook een gebetonneerde bovengrondse parking met 60 parkeerplaatsens langsheen de Sint-Maartenstraat op het terrein. Tot slot zal het terrein allicht ook nog verstoringen kennen door de aanleg van de nutsvoorzieningen van het shoppingcenter.

Hierdoor kunnen we stellen dat het terrein allicht slechts – lokaal – lichte en/of ondiepe verstoringen zal kennen.

4.3. Samenvatting/assessment bureauonderzoek

In deze samenvatting wordt een kort overzicht gegeven van de werkwijze van het bureauonderzoek en de belangrijkste conclusies. Bovendien wordt een afweging gemaakt van de noodzaak voor verder vooronderzoek voor de locatie.

Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

In het plangebied van Polo Architects wordt Leuven Shopping Center herbestemd. Op het terrein wordt de bouw van een winkelruimte, studentenhuisvesting en ondergrondse parking voorzien.

De bestaande bebouwing dateert uit het laatste kwart van de 20ste eeuw en is niet volledig onderkelderd. Verder bevindt zich op het terrein ook een gebetonneerde bovengrondse parking met 60 parkeerplaatsen. Allicht kent het terrein ook nog – lichte – verstoringen door de aanleg van de nutsvoorzieningen van het shoppingcenter.

Aangezien de geplande ondergrondse parking tot op ca. 11 m onder het maaiveld zal uitgegraven worden, zullen eventueel aanwezige archeologische resten onherroepelijk vernietigd worden. Verder kunnen buiten de contour van deze kelder archeologische resten vergraven/vernietigd worden, omdat de bestaande bebouwing niet – volledig - onderkelderd is.

Binnen het onderzoeksgebied zelf zijn geen archeologische waarden gekend. In de ruimere omgeving is dit wel het geval. Het betreft naast enkele vondstlocaties van aardewerk ook enkele structuren; de eerste stadsomwalling (CAI-locatie 833) en restanten van een gracht en een openbaar gebouw uit de volle tot late middeleeuwen (CAI-locatie 158771).

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal konden we achterhalen dat het onderzoeksgebied zich langs één van de belangrijkste en tevens oudste verkeersaders van de stad Leuven bevindt. Het onderzoeksgebied bevond zich net buiten de eerste omwalling (1156-1165), waar zich ter hoogte van de kruising tussen de Vital Decosterstraat en de Diestsestraat een stadspoort bevond. Rond 1360 werd een tweede en veel grotere omwalling gebouwd en kwam het onderzoeksgebied binnen de stadsmuren te liggen.

Minstens vanaf het begin van de 15de eeuw moet het onderzoeksgebied bebouwd geweest zijn. Vanaf deze periode tot op het einde van de 18de eeuw was de priorij van Sint-Maartensdal – deels – gelegen op het terrein. De gebouwen werden achtereenvolgens gebruikt als kazerne en militair ziekenhuis. De kerk en een gedeelte van het kloostercomplex werden in 1803 gesloopt, waarna de overblijvende delen opnieuw werden ingericht als Cavaleriekazerne (19de eeuw – eerste helft 20ste eeuw). Op hun beurt werden laatstgenoemde gebouwen afgebroken en vervangen door flatgebouwen (1960) en het Leuven Shopping Center (1980).

Op basis van een historische, cartografische/iconografische en archeologische analyse zijn de te verwachten onroerende structuren en roerende elementen voor het projectgebied onder meer bewoningsporen/structuren uit de volle tot late middeleeuwen of nieuwe tijd en middeleeuwse of vroegmoderne begraving.

Ons advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed luidt dan ook dat er best vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt uitgevoerd.

Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek

In het plangebied van Polo Architects wordt Leuven Shopping Center herbestemd. Hierbij wordt zowel winkelruimte, studentenhuisvesting als ondergrondse parkeergelegenheid voorzien. Het doel van onderhavige archeologienota is het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een eventueel vervolgonderzoek.

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van zo veel mogelijk beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Het onderzoek toonde aan dat het plangebied waardevolle archeologische resten zou kunnen bevatten vanaf de middeleeuwen tot de nieuwe tijd. Hierbij handelt het vermoedelijk om bewoningsporen/structuren uit de volle tot late middeleeuwen en/of nieuwe tijd. Aangezien het terrein in deze periode deels ingenomen werd door de priorij van Sint-Maartensdal en deze kloostergemeenschap over een eigen kerk beschikte, kan er mogelijk ook begraving uit de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd verwacht worden.

Uit de resultaten van het bureauonderzoek bleek ook dat de bodem in het grootste deel van het plangebied slechts licht en/of ondiep verstoord is. Ons advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed luidt dan ook dat er best vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt uitgevoerd.

4.4. Programma van maatregelen

Gezien de zeer hoge kans dat er binnen het plangebied nog intacte archeologische resten aanwezig zijn, stelt ARCHEBO bvba verder vooronderzoek voor. De voorgestelde uitvoeringswijze van het archeologisch onderzoek is het onderwerp van het Programma van Maatregelen.

5. Bibliografie

- Bodemkaart Vlaanderen, <https://dov.vlaanderen.be/dowweb/html/bodemloketten.html/>.
- Centrale Archeologische Inventaris (CAI), <https://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- Europeana, <https://www.europeana.eu/>.
- L. Galicia *et al.* (2016) *Leuven historisch, een wandeling in de tijd. Diestsestraat*, Leuven.
- Geopunt Vlaanderen, <http://www.geopunt.be/>.
- Inventaris van het Onroerend Erfgoed, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>.
- A. Meulemans (2004) *Huizen en straten van het Oude Leuven. Deel I: Patrimonium*, Leuven.
- A. Meulemans (2004) *Huizen en straten van het Oude Leuven. Deel II: Atlas en registers*, Leuven.
- Nationaal Geografisch Instituut (NGI), <http://www.ngi.be/topomapviewer/public/>.
- R. Uytterhoeven (1985) *Leuven Weleer 1. Langs bekende handelsstraten naar Sinte-Geertrui en Tempelhof*, Leuven.

Stadsarchief Leuven (SAL)

- SAL, primitief kadasterplan 1813.
- SAL, aangepast kadasterplan 1850.
- SAL, fototheek Sprengers, Diestsestraat.

Kadasterarchief Brussel (KAB)

- KAB, primitief kadasterplan 1829.
- KAB, aangepast kadasterplan 1940.
- KAB, 1837, mutatieschets nr. 5.
- KAB, 1839, mutatieschets nr. 6.
- KAB, 1839, mutatieschets nr. 9.
- KAB, 1846, mutatieschets nr. 48.
- KAB, 1851, mutatieschets nr. 14.
- KAB, 1855, mutatieschets nr. 39.
- KAB, 1856, mutatieschets nr. 50.
- KAB, 1863, mutatieschets nr. 26.

KAB, 1872, mutatieschets nr. 10.
KAB, 1882, mutatieschets nr. 21.
KAB, 1882, mutatieschets nr. 22.
KAB, 1886, mutatieschets nr. 9.
KAB, 1896, mutatieschets nr. 17.
KAB, 1901, mutatieschets nr. 36.
KAB, 1902, mutatieschets nr. 9.
KAB, 1913, mutatieschets nr. 12.
KAB, 1919, mutatieschets nr. 15.
KAB, 1921, mutatieschets nr. 13.
KAB, 1929, mutatieschets nr. 1.
KAB, 1930, mutatieschets nr. 21.
KAB, 1932, mutatieschets nr. 13.
KAB, 1936, mutatieschets nr. 13.
KAB, 1975, mutatieschets nr. 23.
KAB, 1975, mutatieschets nr. 26.
KAB, 1980, mutatieschets nr. 9.
KAB, 1982, mutatieschets nr. 24.
KAB, 1983, mutatieschets nr. 22.
KAB, 1984, mutatieschets nr. 8.
KAB, 1987, mutatieschets nr. 9.
KAB, 1992, mutatieschets nr. 11.
KAB, 1997, mutatieschets nr. 14.

6. Figurenlijst

<i>Figuur 1: Criteria bij stedenbouwkundige vergunningen</i>	<i>2</i>
<i>Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied op de GRB (Geopunt, 2016).</i>	<i>3</i>
<i>Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2016).</i>	<i>4</i>
<i>Figuur 4: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2016).</i>	<i>6</i>
<i>Figuur 5: Terreinprofiel bestaande toestand AA (Polo Architects, 2016).</i>	<i>6</i>
<i>Figuur 6: Inplantingsplan toekomstige situatie (Polo Architects, 2016).</i>	<i>7</i>
<i>Figuur 7: Terreinprofiel toekomstige situatie (Polo Architects, 2016).</i>	<i>7</i>
<i>Figuur 8: Topografische kaart met situering van het projectgebied (Geopunt, 2016).</i>	<i>9</i>
<i>Figuur 9: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (Geopunt, 2016).</i>	<i>10</i>
<i>Figuur 10: Profiellijn van het hoogteprofiel (Geopunt, 2016).</i>	<i>10</i>
<i>Figuur 11: Hoogteprofiel.</i>	<i>11</i>
<i>Figuur 12: Situering van het onderzoeksgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2016).</i>	<i>12</i>
<i>Figuur 13: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart, 1/200.000 (DOV, 2016).</i>	<i>13</i>
<i>Figuur 14: Situering van het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart, schaal 1/50.000 (DOV, 2016).</i>	<i>14</i>
<i>Figuur 15: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart van Vlaanderen (DOV, 2016).</i>	<i>15</i>
<i>Figuur 16: Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2016).</i>	<i>15</i>
<i>Figuur 17: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemgebruikskaart (Geopunt, 2016).</i>	<i>16</i>
<i>Figuur 18: Situering van het onderzoeksgebied op de GRB met aanduiding van de CAI-locaties (CAI).</i>	<i>17</i>
<i>Figuur 19: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Jacob Van Deventer (KBR, 2016).</i>	<i>23</i>
<i>Figuur 20: Situering van het onderzoeksgebied op de Ferrariskaart (Geopunt, 2016).</i>	<i>26</i>
<i>Figuur 21: Situering van het onderzoeksgebied op de Vandermaelenkaart (Geopunt, 2016).</i>	<i>27</i>
<i>Figuur 22: Enkele oude postkaarten van de Sint-Maartens kazerne te Leuven.</i>	<i>27</i>
<i>Figuur 23: Kopergravure van de priorij van Sint-Maartensdal (M Leuven, 2016).</i>	<i>28</i>